

บทที่ 3

นิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายในการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

จากการศึกษาที่มาและลักษณะของตัวแลกเงินที่เข้ามามีบทบาทในการทำธุรกรรมซึ่งธนาคารพาณิชย์เข้าไปเกี่ยวข้องเพื่อการระดมเงินดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 จะพบว่าตัวแลกเงินซึ่งธนาคารพาณิชย์เข้าไปเกี่ยวข้องนั้นมีหลากหลายลักษณะ ทั้งในลักษณะที่ธนาคารพาณิชย์เข้าไปเกี่ยวข้องในการรับตัวแลกเงินมาในฐานะผู้ทรงตัวและกรณีที่ธนาคารพาณิชย์โอนตัวแลกเงินนั้นต่อไป ตลอดทั้งการเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะเข้ารับอวัลตัวแลกเงิน หรือรับรองตัวแลกเงิน และมีความเกี่ยวข้องกับมูลหนี้เดิมที่เป็นมูลเหตุให้เกิดการส่งจ่ายตัวแลกเงินด้วย เช่น มูลหนี้ตามสัญญากู้ยืม มูลหนี้ตามสัญญาซื้อขาย หรือมูลหนี้ตามสัญญาไม่มีชื่อ¹ ที่ผูกพันตามหลักนิติกรรมสัญญาทั่วไป เป็นต้น

ในบทนี้ผู้เขียนมุ่งที่จะศึกษาถึงผลในทางกฎหมายโดยเฉพาะการศึกษาถึงผลทางกฎหมายและความผูกพันระหว่างผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์และระหว่างธนาคารพาณิชย์กับผู้ลงทุน ตลอดจนผลทางกฎหมายตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตัวแลกเงิน ซึ่งปรากฏข้อเท็จจริงดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ข้อ 3.4 เรื่อง สถานะของคู่สัญญาตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตัวแลกเงิน

1. นิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และคู่สัญญาตามมูลหนี้เดิมและตามมูลหนี้ตัวแลกเงิน

1.1 นิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตัวแลกเงิน

¹ สัญญาไม่มีชื่อ หมายถึง สัญญาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 149 ที่บัญญัติว่า “นิติกรรม หมายความว่า การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัครมุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลเพื่อก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ”

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้นผู้เขียนจึงได้ศึกษาและพิจารณาแยกตามลักษณะที่ธนาคารพาณิชย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวแลกเงินนั้นว่า นิติสัมพันธ์ดังกล่าวส่งผลทางกฎหมายต่อคู่สัญญาประการใดบ้าง ซึ่งได้แยกพิจารณาจากนิติสัมพันธ์ตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตัวแลกเงิน

ลักษณะพื้นฐานที่สำคัญประการหนึ่งของตัวเงิน คือ การออกหรือการโอนตัวเงินนั้นมิใช่การแปลงหนี้ใหม่² แต่มีลักษณะเป็นการชำระหนี้อย่างมีเงื่อนไข³ ทั้งนี้เพราะการออกหรือการโอนตัวเงินนั้นจะมีมูลเหตุแห่งการออกหรือโอนตัวเงินซึ่งเป็นหนี้เดิมเสมอ ซึ่งเหตุแห่งการออกหรือโอนตัวเงินซึ่งเป็นมูลหนี้เดิมดังกล่าวนี้ สามารถแยกได้ใน 2 ลักษณะคือ⁴

(1) การออกหรือโอนตัวเงินเพื่อเป็นการชำระหนี้มูลหนี้เดิมโดยแท้ กล่าวคือ ลูกหนี้จะต้องชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิม แต่แทนที่จะชำระด้วยเงินสดก็ชำระหนี้ด้วยตัวเงินแทน ตัวอย่างเช่น นาย ก. ซื้อที่ดินจาก นาย ข. และได้ทำการชำระค่าที่ดินให้นาย ข. โดยการออกเช็คชำระค่าที่ดินดังกล่าวแทน เป็นต้น

(2) การออกหรือโอนตัวเงินเพื่อเป็นการหาประโยชน์จากตัวเงินในฐานะที่เป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ไม่ได้ทำการออกตัวเงินเพื่อใช้ในการชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมโดยแท้ แต่ออกหรือโอนตัวเงินไปเนื่องจากตัวเงินเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งจึงอาจออกหรือโอนกันได้ ในกรณีนี้จึงมีมูลหนี้ที่อยู่สองมูลหนี้ มูลหนี้หนึ่ง คือมูลหนี้ตัวเงิน และอีกมูลหนี้หนึ่ง คือมูลหนี้เดิมที่เป็นเหตุแห่งการออกตัวนั้นเอง ตัวอย่างเช่น นาย ก. ออกเช็คสั่งธนาคารให้จ่ายเงินแก่ผู้ถือจำนวน 80,000 บาท แล้ว นาย ก. ได้นำเช็คฉบับดังกล่าวขายลดให้แก่ นาย ข. ในราคา 75,000 บาท ซึ่งลักษณะดังกล่าวจึงมีความผูกพันในสองมูลหนี้ คือมูลหนี้ตัวเงินและมูลหนี้เดิมซึ่งเป็นเหตุแห่งการออกตัวเงินนั้นคือมูลหนี้ซื้อขายลดเช็ค

² มาตรา 349 “เมื่อคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้ทำสัญญาเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้ไซ้รู้ ท่านว่าหนี้นั้นเป็นอันระงับสิ้นไปด้วยแปลงหนี้ใหม่

ถ้าทำหนี้มีเงื่อนไขให้กลายเป็นหนี้ปราศจากเงื่อนไขก็ดี เพิ่มเติมเงื่อนไขเข้าในหนี้อันปราศจากเงื่อนไขก็ดี เปลี่ยนเงื่อนไขก็ดี ท่าน ถือว่าเป็นอันเปลี่ยนสิ่งซึ่งเป็นสาระสำคัญแห่งหนี้

ถ้าแปลงหนี้ใหม่ด้วยเปลี่ยนตัวเจ้าหนี้ ท่านให้บังคับด้วยบทบัญญัติทั้งหลายแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยโอนสิทธิเรียกร้อง”

³ สหธน รัตนไพจิตร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ตัวเงิน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2543) น. 38.

⁴ สหธน รัตนไพจิตร, เพิ่งอ้าง, น. 38.

คำพิพากษาฎีกาที่ 3567/2525 เชื่อก็คือหนังสือตราสารซึ่งผู้ส่งจ่ายส่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งหรือให้ใช้ ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่งอันเรียกว่าผู้รับเงิน จึงเป็นทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 99 ซึ่งอาจโอนกรรมสิทธิ์กันได้ตามมาตรา 904, 917 และ 989 โจทก์จึงทำสัญญาขายลดเช็คอันเป็นสัญญาต่างตอบแทนประเภทหนึ่งซึ่งมีมูลหนี้อยู่ และนำสัญญาดังกล่าวมาฟ้องบังคับได้

คำพิพากษาฎีกาที่ 2752/2540 ตาม ป.พ.พ.บรรพ 3 เอกเทศสัญญา มิได้บัญญัติกำหนดวิธีการขายลดตั๋วสัญญาใช้เงินไว้โดยเฉพาะเจาะจง ทั้งข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลย ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้เรียกว่าเป็นสัญญาขายลดตั๋วสัญญาใช้เงิน การที่โจทก์บรรยายคำฟ้องตั้งชื่อเรียกร้องตามข้อตกลงในสัญญาโดยเรียกชื่อว่าเป็นสัญญาขายลดตั๋วสัญญาใช้เงิน และข้อตกลงตามสัญญาดังกล่าวมิได้ต้องห้ามโดยชัดแจ้งตามกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน เช่นนี้ แม้ผู้ออกตั๋วทำสัญญาขายลดตั๋วสัญญาใช้เงินเองก็มีผลบังคับได้ จำเลยมีความผูกพันต้องรับผิดชอบตามสัญญา

เมื่อพิจารณาถึงผลในทางนิติสัมพันธ์ของการออกหรือการโอนตั๋วเงินซึ่งมิใช่การแปลงหนี้ใหม่ แต่มีลักษณะเป็นการชำระหนี้โดยมีเงื่อนไขนั้น หมายถึง การชำระหนี้โดยการออกหรือโอนตั๋วเงินนั้นมีเงื่อนไขว่า มูลหนี้เดิมจะยังไม่ระงับลงจนกว่าจะได้รับชำระหนี้ตามตั๋วเงินนั้นก่อน ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 321 วรรคท้าย

มาตรา 321 “ถ้าเจ้านี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการ ชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันไว้ ท่านว่าหนี้นั้นก็อันระงับสิ้นไป

ถ้าเพื่อที่จะทำให้พอแก่ใจเจ้านั้น ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้อย่างใด อย่างหนึ่งขึ้นใหม่ต่อเจ้านี้ไซ้ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านมิให้ สันนิษฐานว่าลูกหนี้ได้ก่อนหน้านั้นขึ้นแทนการชำระหนี้

ถ้าชำระหนี้ด้วยออก ด้วยโอน หรือด้วยสลักหลังตั๋วเงิน หรือ ประทวนสินค้า ท่านว่าหนี้ นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตั๋วเงินหรือประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว”

ดังนั้น หากตั๋วเงินนั้นถูกปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงตั๋วเงินก็มีสิทธิที่จะฟ้องร้องบังคับให้คู่สัญญารับผิดชอบได้สองทาง คือ ฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามมูลหนี้ตั๋วเงินทางหนึ่งและฟ้องร้องให้รับผิดชอบตามมูลหนี้มูลหนี้เดิมได้อีกทางหนึ่ง

คำพิพากษาฎีกาที่ 7977/2542 เชื่อก็คือพิพาทเป็นเช็คผู้ถือ โจทก์ฟ้องว่าจำเลยเป็นผู้ลงลายมือชื่อส่งจ่ายและประทับตราสำคัญของจำเลยชำระหนี้ให้แก่บริษัท ย. ต่อมาบริษัท ย. ได้สลักหลังโอนขายลดให้โจทก์ โจทก์จึงเป็นผู้ทรงและจำเลยผู้ลงลายมือชื่อของตน ในตั๋วเงินย่อมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้นตาม ป.พ.พ. มาตรา 900, 904 จำเลยหาอาจต่อสู้ผู้ทรงด้วยข้อต่อ

ผู้อันอาศัยความเกี่ยวพันเฉพาะบุคคลระหว่างตนกับผู้ส่งจ่ายหรือผู้ทรงคนก่อน ๆ นั้นได้ไม่ เว้นแต่ การโอนจะมีขึ้นด้วยคบคิดกันข้อฉล ตามป.พ.พ. มาตรา 916, 989 ตัวอย่างของการฟ้องร้องตาม มูลหนี้เดิมกรณีที่ว่าเงินนั้นยังไม่ได้รับชำระจนครบถ้วนตามมาตรา 321 วรรคสาม เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 867/2523 จำเลยที่ 3 ทำสัญญาค้ำประกันให้กับโจทก์ว่า หาก เช็คที่จำเลยที่ 1 นำมาขายลดให้โจทก์เรียกเก็บเงินไม่ได้ จำเลยที่ 3 ยอมร่วมรับผิดชอบใช้เงินให้แก่ โจทก์ ต่อมาเช็คที่จำเลยที่ 1 นำมาขายลดให้โจทก์เรียกเก็บเงินไม่ได้ จำเลยที่ 3 ย่อมมีความรับผิดชอบ ตามสัญญาค้ำประกัน การที่จำเลยที่ 1 และ ที่ 2 ร่วมกันส่งจ่ายเช็คฉบับใหม่เพื่อชำระหนี้เงินที่ โจทก์เรียกเก็บไม่ได้ จึงเป็นการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการชำระหนี้เป็นเงินหาใช่เป็นการแปลงหนี้ ใหม่ไม่ เมื่อเช็คฉบับใหม่ขึ้นเงินไม่ได้หนี้ที่จำเลยที่ 3 จะต้องรับผิดชอบจึงยังไม่ระงับ จำเลยที่ 3 ต้อง ร่วมรับผิดชอบกับจำเลยที่ 1 ใช้เงินจำนวนดังกล่าวแก่โจทก์

คำพิพากษาฎีกาที่ 2913/2523 การที่จำเลยชำระหนี้ค่าเช่าฟิล์มภาพยนตร์ให้แก่โจทก์ ด้วยเช็ค ซึ่ง ข.เป็นผู้ส่งจ่ายนั้น ย่อมเป็นการชำระหนี้ด้วยการโอนตัวเงินให้ หนี้นี้จะระงับสิ้นไปก็ต่อ เมื่อตัวเงินนั้นได้ใช้เงินแล้ว ดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 321 วรรค สาม เมื่อโจทก์ได้รับชำระหนี้ตามเช็คจาก ข.แล้วบางส่วน หนี้ค่าเช่าฟิล์มภาพยนตร์ระหว่างโจทก์ กับจำเลยจึงระงับไปเพียงเท่าจำนวนนั้น ที่เหลือหนี้จำเลยยังต้องรับผิดชอบต่อโจทก์อยู่ ตามข้อเท็จจริง ดังกล่าวนั้น หาได้มีสัญญาระหว่างโจทก์กับ ข. ในอันที่จะแปลงหนี้ใหม่ด้วยการเปลี่ยนตัวลูกหนี้ จากจำเลยเป็น ข.ไม่

คำพิพากษาฎีกาที่ 3428/2531 บริษัทจำเลยที่ 1 ออกตัวสัญญาใช้เงินให้โจทก์ โดย จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 ร่วมกันลงชื่อเป็นผู้ออกตัวแล้วประทับตราของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 และจำเลยที่ 3 ยังลงชื่อไว้ในฐานะส่วนตัวภายใต้ข้อความว่าใช้ได้เป็นอาวัลด้วย เมื่อโจทก์ทวงถาม จำเลยที่ 1 โดย ท. และ ส. ผู้มีอำนาจลงลายมือชื่อแทน ได้ส่งจ่ายเช็คและประทับตราของจำเลยที่ 1 ชำระหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงิน ต่อมาธนาคารปฏิเสธการจ่ายเช็คและ ท. กับ ส. ชำระเงินให้โจทก์ เพียงบางส่วน หนี้ที่ยังค้างอยู่ตามตัวสัญญาใช้เงินจึงยังไม่ระงับไปเพราะหนี้ที่ชำระด้วยเช็คจะ ระงับสิ้นไปก็ต่อเมื่อเช็คนั้นได้มีการใช้เงินครบถ้วนแล้วดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์ มาตรา 321 วรรคสาม กรณีนี้ไม่ใช่เป็นการแปลงหนี้ใหม่ เมื่อหนี้ตามตัวสัญญาใช้เงินยังไม่ระงับ จำเลยที่ 3 ผู้ค้ำประกันด้วยอาวัลจึงต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ 1 ด้วย

คำพิพากษาฎีกาที่ 3453/2538 โจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบตามสัญญาขายลดเช็ค มิได้ฟ้องบังคับให้ใช้เงินตามเช็คและฟ้องจำเลยที่ 2 ให้รับผิดชอบตามสัญญาค้ำประกัน ต้องนำอายุ

ความตามสัญญาขายลดเช็คและสัญญาค้ำประกันมาใช้บังคับ ซึ่งกฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะจึงอยู่ในอายุความทั่วไป ตาม ป.พ.พ. มาตรา 193/30 ซึ่งมีกำหนด 10 ปี

ในการศึกษาถึงบทบาทของตัวแลกเปลี่ยนที่ธนาคารพาณิชย์เข้าไปเกี่ยวข้องดังที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 นั้น ผู้เขียนได้แยกหัวข้อของการพิจารณาเพื่อถ่ายทอดการทำความเข้าใจถึงลักษณะความผูกพันและผลในทางกฎหมายในกรณีของมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตามตัวแลกเปลี่ยน โดยแยกพิจารณาตามลักษณะธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับธนาคารพาณิชย์ในฐานะอยู่กลางระหว่างผู้ระดมเงินและผู้ลงทุน ดังนี้

1.1.1 กรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ให้กู้ยืมเงินและผู้รับเงินตามตัวแลกเปลี่ยน

นิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตัวแลกเปลี่ยน กรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ให้กู้ยืมเงินและผู้รับเงินตามตัวแลกเปลี่ยนนั้น ผู้ระดมเงินเป็นลูกค้าสินเชื่อประเภทกู้ยืมเงิน (Loan against B/E) โดยธนาคารพาณิชย์จะทำสัญญาในลักษณะของสัญญากู้ยืมเงินตามบทบัญญัติมาตรา 650 แต่นอกจากการทำสัญญากู้ยืมเงินดังกล่าวแล้ว ธนาคารพาณิชย์ในฐานะผู้ให้กู้ยืมเงินจะทำข้อตกลงไว้กับผู้กู้ยืมเงินว่าในการกู้ยืมเงินดังกล่าวนั้นผู้กู้ยืมเงินจะต้องส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยนระบุให้ธนาคารเป็นผู้รับเงินตามตัวแลกเปลี่ยนนั้น เพื่อให้ตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าวเป็นเอกสารประกอบการเปิดถอนเงินกู้ไปจากธนาคารพาณิชย์โดยผู้กู้ยืมเงินจะส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยนโดยระบุจำนวนเงินตามตัวแลกเปลี่ยน เป็นจำนวนตามที่ได้กำหนดไว้เพื่อเป็นการชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงิน (Loan against B/E) ดังนั้น การที่ผู้ระดมเงินซึ่งเป็นผู้กู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์ออกตัวแลกเปลี่ยนมากกว่า 1 ฉบับ ก็เพื่อที่ธนาคารพาณิชย์จะได้นำไปจำหน่ายให้แก่ผู้ลงทุนได้หลายรายและผู้ลงทุนที่มีเงินออมตามจำนวนที่ระบุไว้ตามตัวแลกเปลี่ยนจะสามารถลงทุนได้ หากผู้ระดมเงินออกตัวแลกเปลี่ยนฉบับเดียวตามจำนวนเงินในสัญญากู้ยืมเงินเพื่อขอเบิกเงินไปจากธนาคารพาณิชย์ จะทำให้เป็นเงินจำนวนที่สูงและหาผู้ลงทุนที่สามารถซื้อตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าวได้ยาก

โดยทั่วไปธนาคารพาณิชย์จะให้สินเชื่อประเภทนี้เฉพาะกับองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ ที่มีกิจการเป็นที่รู้จักของประชาชน มีความน่าเชื่อถือและมีเสถียรภาพในการดำเนินธุรกิจ เนื่องจากจะทำให้ตัวแลกเปลี่ยนที่ผู้ระดมเงิน ซึ่งเป็นผู้ส่งจ่าย ผู้จ่าย และผู้รับรองนั้นได้รับความเชื่อถือจากผู้ลงทุน

ตัวอย่าง บริษัท A ได้ติดต่อขอกู้เงินจากธนาคาร ก. โดยได้ทำสัญญากู้ยืมเงินไว้ต่อกัน บริษัท A อยู่ในสถานะผู้กู้ยืมเงิน และธนาคารพาณิชย์อยู่ในสถานะผู้ให้กู้ยืมเงิน บริษัท A จะออกตัวแลกเปลี่ยนฉบับหนึ่งกำหนดให้ส่งจ่ายเงินจำนวน 10,000,000 บาท (สิบล้านบาทถ้วน) กำหนดใช้

เงินภายใน 90 วันนับแต่วันออกตั๋วแลกเงินให้แก่ธนาคาร ก. โดยบริษัท A เป็นผู้สั่งจ่ายและผู้จ่าย ซึ่งได้ทำการรับรองไว้ตามตั๋วแลกเงิน และตามตั๋วแลกเงินกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้าน” ระบุให้ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับเงิน ต่อมาเมื่อถึงกำหนดใช้เงินตามสัญญากู้ยืมเงินและตั๋วแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน ธนาคาร ก. จะมีสิทธิเรียกร้องให้บริษัท A รับผิดชดใช้เงินตามมูลหนี้กู้ยืม และมูลหนี้ตั๋วแลกเงิน ดังนี้

(1) พิจารณาตามนิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินตามมูลหนี้กู้ยืม

ตามตัวอย่างข้างต้น หากพิจารณาถึงความผูกพันระหว่างธนาคาร ก. กับบริษัท A ตามมูลหนี้พื้นฐานอันเป็นมูลเหตุแห่งการออกตั๋วแลกเงิน จะเห็นได้ว่ามูลหนี้เดิมที่ธนาคาร ก. กับบริษัท A ผูกพันกันนั้นมีลักษณะความผูกพันกันตามมูลหนี้กู้ยืมเงิน ดังนั้น ความผูกพันระหว่างธนาคาร ก. กับบริษัท A จึงต้องบังคับตามสัญญากู้ยืมเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 9 หมวด 2 มาตรา 650 – 656

มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่า การที่บริษัท A ทำการออกตั๋วแลกเงินให้เพื่อเป็นการชำระหนี้ตามสัญญากู้ยืมเงินที่ตนได้ทำไว้กับธนาคาร ก. นั้น ทันทีที่ธนาคาร ก. รับตั๋วแลกเงินไว้จะทำให้หนี้ตามสัญญากู้ยืมที่มีอยู่กับบริษัท A ระงับลงหรือไม่ อย่างไร

ในประเด็นปัญหาดังกล่าวนั้น เป็นกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ในมาตรา 321 วรรคท้าย กล่าวคือ ถ้าเป็นการชำระหนี้ด้วยการออกตั๋วเงิน หนี้นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตั๋วเงินนั้นได้ใช้เงินแล้ว

ดังนั้น มูลหนี้กู้ยืมเงินระหว่างธนาคาร ก. กับบริษัท A จึงยังไม่ระงับสิ้นไปจนกว่าตั๋วแลกเงินที่บริษัท A สั่งจ่ายนั้นจะได้มีการใช้เงินจนครบถ้วนแล้วตามมาตรา 321 วรรคท้าย อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิเรียกร้องให้บริษัท A รับผิดตามสัญญากู้ยืมที่ทำไว้กับธนาคาร ก. ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักกฎหมายมาตรา 653

มาตรา 653 “การกู้ยืมเงินกว่าสองพันบาทขึ้นไปนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่

ในการกู้ยืมเงินมีหลักฐานเป็นหนังสือนั้น ท่านว่าจะนำสืบการใช้เงินได้ต่อเมื่อมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อผู้ให้ยืมมาแสดงหรือเอกสารอันเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมนั้นได้เวนคืนแล้ว หรือได้แทงเพิกถอนลงในเอกสารนั้นแล้ว”

กรณีการกู้ยืมเงินดังกล่าวนี้ ถ้ามิได้มีหลักฐานแห่งการกู้ยืมเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อบริษัท A ผู้กู้ยืมเงินเป็นสำคัญ ธนาคาร ก. ก็จะไม่ฟ้องร้องให้บังคับคดีกับบริษัท A

ไม่ได้ การที่มีตัวแลกเงินซึ่งบริษัท A ลงลายมือชื่อส่งจ่ายไว้ตัวแลกเงินนั้นก็ไม่ถือว่าเป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงิน เว้นเสียแต่ว่า ในตัวเงินนั้นจะมีข้อความที่ระบุถึงมูลเหตุแห่งการออกตัวแลกเงินไว้ว่าเป็นการออกเพื่อชำระหนี้กู้ยืมที่บริษัท A มีต่อธนาคาร ก. และข้อความที่ระบุไว้ว่าออกตัวเพื่อชำระมูลหนี้กู้ยืมเงินนี้ก็ไม่ทำให้ตัวแลกเงินนั้นเสียไปทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 899 ที่บัญญัติไว้ว่า “ข้อความอันใดซึ่งมิได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายลักษณะนี้ ถ้าเขียนลงในตัวเงิน ท่านว่าข้อความอันนั้นหาเป็นผลอย่างหนึ่งอย่างใดแก่ตัวเงินนั้นไม่”

ตัวอย่างเช่น คำพิพากษาฎีกาที่ 2478/2517 กรณีที่ลงข้อความไว้ในเช็คด้วยว่า “จ่ายเพื่อประกันหนี้ให้นางเต็ม เหวียน (โจทก์) หรือผู้ถือ” ข้อความเช่นนี้ไม่มีผลกระทบอย่างใดต่อตัวเงินอันเป็นไปตาม ป.พ.พ.มาตรา 899 ดังนั้น หากผู้ทรงไม่มีสิทธิบกพร่องในเช็ค ผู้ทรงก็ฟ้องบังคับตามตัวเงินได้⁵

(2) พิจารณาตามนิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินตามมูลหนี้ตัวแลกเงิน

จากข้อเท็จจริงดังกล่าว เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดแต่ถูกปฏิเสธการใช้เงิน ดังนี้ ธนาคาร ก. ซึ่งเป็นผู้มีตัวแลกเงินไว้ในครอบครองในฐานะผู้รับเงินจึงอยู่ในฐานะของผู้ทรงตามบทบัญญัติมาตรา 904 ที่บัญญัติไว้ว่า “อันผู้ทรงนั้นหมายความว่า บุคคลผู้มีตัวเงินไว้ในครอบครองโดยฐานะเป็นผู้รับเงินหรือเป็นผู้รับสลักหลัง ถ้าและเป็นตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ๆ ก็นับว่าเป็นผู้ทรงเหมือนกัน” และเมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินแล้วแต่ถูกปฏิเสธการใช้เงิน กรณีนี้ผู้ทรงย่อมมีสิทธิไล่เบี้ยตามบทบัญญัติมาตรา 959 (ก) กล่าวคือ มีสิทธิไล่เบี้ยได้ในกรณีที่ตัวเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน โดยธนาคาร ก. จะต้องทำคำคัดค้าน ตามมาตรา 960 ซึ่งหากไม่ทำคำคัดค้านหรือทำคำคัดค้านล่วงเลยกำหนดเวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา 960 กรณีเช่นนี้ ธนาคาร ก. ย่อมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่เหล่าผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิด เว้นแต่ผู้รับรอง ตามบทบัญญัติมาตรา 973 วรรคสอง นอกจากนั้นแล้วธนาคาร ก. ยังมีหน้าที่ทำคำบอกกล่าว

⁵ แต่ข้อความที่เขียนเกินกว่าที่กฎหมายตัวเงินกำหนดไว้ ซึ่งไม่มีผลอย่างใดในตัวเงินนั้นอาจใช้เป็นหลักฐานที่พิสูจน์หนี้ตามกฎหมายอื่นได้ และอาจผูกพันใช้บังคับได้ตามกฎหมายลักษณะอื่น ๆ ถ้าเข้าหลักเกณฑ์หรือลักษณะที่จะใช้เป็นหลักฐานต่าง ๆ ตามกฎหมายอื่น ๆ นั้น เช่น อาจใช้เป็นหลักฐานแห่งการกู้ยืมเงินได้ถ้าในตัวสัญญาใช้เงินปรากฏข้อความว่าเป็นหนี้จากการกู้ยืมเงิน (คำพิพากษาฎีกาที่ 439/2493, ประชุมใหญ่) โปรดดูเพิ่มเติมใน เสาวนีย์ อัครวิจารณ์, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, น. 29.

ตามบทบัญญัติมาตรา 963 แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีได้ให้คำบอกกล่าวภายในจำกัดเวลาตาม บัญญัติมาตรา 963 นั้น ก็ไม่ได้ทำให้ธนาคาร ก. ผู้ทรงสิทธิไล่เบียด แต่ธนาคาร ก. จะต้องรับผิดชอบ เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่ความประมาทเลินเล่อของตน แต่ก็ไม่ต้องรับผิดชอบในค่าสินไหมทดแทนเกินกว่าจำนวนในตัวแลกเงินดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 963 วรรคท้าย เช่นเดียวกับการใช้สิทธิการได้ตัวแลกเงินมาจากการรับซื้อตัวแลกเงินตามที่ได้อธิบายมาแล้วในหัวข้อผ่านที่มา

ดังนั้น หากได้ดำเนินการตามที่กฎหมายบัญญัติไว้แล้ว ตามตัวอย่างดังกล่าวข้างต้น การใช้สิทธิของธนาคาร ก. ในฐานะผู้ทรงตามมาตรา 904 จึงมีสิทธิเรียกให้บริษัท A รับผิดชอบในฐานะผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 914 ได้ โดยธนาคาร ก. ในฐานะผู้ทรงจะต้องใช้สิทธิฟ้องร้องเรียกให้บริษัท A รับผิดชอบตามมูลหนี้ตัวแลกเงินภายในอายุความ 1 ปี ตามมาตรา 1002

กรณี บริษัท A ในฐานะผู้จ่ายและได้รับรองการใช้เงินไว้ตามตัวแลกเงินแล้วในขณะที่ส่งจ่ายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นผู้รับเงิน และตัวแลกเงินที่ใช้ในการระดมเงินดังกล่าวมีข้อกำหนดลดละหน้าที่ให้แก่ผู้ทรง โดยกำหนดให้ผู้ทรง ซึ่งได้แก่ธนาคารพาณิชย์ ไม่มีหน้าที่ต้องทำ คำคัดค้านเพื่อความสะดวกของผู้ทรงในการใช้สิทธิเรียกร้องเอาแก่ บริษัท A ตามตัวแลกเงิน ดังนั้น หน้าที่ของธนาคารพาณิชย์ในการยื่นตัวแลกเงินให้บริษัท A รับรอง และการทำคัดค้าน จึงได้รับการปลดเปลื้องไป ธนาคารพาณิชย์จึงมีสิทธิเรียกให้บริษัท A ชำระหนี้ตามตัวแลกเงินเมื่อครบกำหนด 90 วันนับแต่วันที่ออกตัวแลกเงิน โดยไม่ต้องติดต่อบริษัท A ให้รับรองการใช้เงินและทำ คำคัดค้านแต่อย่างใด

1.1.2 กรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับซื้อตัวแลกเงินและผู้ทรงตัวแลกเงิน

นิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายในการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์ กรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับซื้อตัวแลกเงินและผู้ทรงตัวแลกเงินนี้ ผู้ระดมเงินที่นำตัวแลกเงินมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ อาจเป็นผู้ออกตัวแลกเงินให้แก่ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับเงิน หรืออาจเป็นผู้ทรงตัวแลกเงินที่ได้ตัวแลกเงินมาไว้ในความครอบครองแล้วนำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์อีกทอดหนึ่ง

กรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับตัวแลกเงินมาจากการรับซื้อตัวแลกเงินนั้น เป็นกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ได้รับตัวแลกเงินนั้นมาจากการออกหรือโอนเพราะเป็นการหาประโยชน์จากตัวเงิน ในฐานะที่เป็นทรัพย์อย่างหนึ่ง กล่าวคือ ไม่ได้ทำการออกตัวเงินเพื่อเป็นการชำระหนี้ตามมูลหนี้เดิมโดยแท้ แต่ออกหรือโอนไปเนื่องจากตัวเงินเป็นทรัพย์อย่างหนึ่ง ดังนั้น นิติสัมพันธ์ระหว่าง

ธนาคารกับผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินนั้นหรือโอนตัวแลกเงินนั้นให้แก่ธนาคารจึงมีความผูกพันทั้งตามมูลหนี้ตัวแลกเงินและมูลหนี้เดิมด้วย

(1) พิจารณาตามนิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินตามมูลหนี้ซื้อขาย

กรณีที่ 1. ผู้ระดมเงินเป็นผู้ออกตัวแลกเงินนำมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์

ตัวอย่าง บริษัท A ออกตัวแลกเงินฉบับหนึ่งส่งจ่ายเงินจำนวน 5,000,000 บาท กำหนดใช้เงินภายใน 90 วันนับแต่วันออกตัว และนำตัวแลกเงินดังกล่าวมาขายลดให้ธนาคาร ก. ในราคา 4,900,000 บาท โดยบริษัท A มีสถานะเป็นผู้ส่งจ่ายและผู้จ่ายเงิน และได้รับรองตัวแลกเงินในขณะที่ยังออกตัวแลกเงิน ธนาคารพาณิชย์มีสถานะเป็นผู้รับเงินตามตัวแลกเงิน และตัวแลกเงินดังกล่าวกำหนดไว้ว่า "ไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้าน" เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน ธนาคาร ก. จะมีสิทธิเรียกร้องต่อบริษัท A ให้รับผิดชอบตามมูลหนี้ซื้อขายตัวแลกเงิน และมูลหนี้ตัวแลกเงิน ดังนี้

กรณีตามตัวอย่างข้างต้น หากพิจารณาถึงความผูกพันระหว่างธนาคาร ก. กับบริษัท A ตามมูลหนี้เดิม มีประเด็นปัญหาที่ต้องพิจารณาว่า มูลหนี้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการออกหรือการโอนตัวแลกเงินให้แก่ธนาคาร ก. ในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นมูลหนี้ตามสัญญาใด

ในประเด็นปัญหาดังกล่าวนี้ หากพิจารณาจากลักษณะและธรรมเนียมปฏิบัติพบว่า ธนาคารพาณิชย์ได้ตัวแลกเงินมาโดยการทำสัญญาซึ่งมักจะใช้ถ้อยคำในสัญญาว่า "สัญญาขายลดตัวเงิน"

ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 2862/2519 การที่จำเลยที่ 1 ส่งจ่ายเช็คโดยเจตนาจะให้ผูกพันและชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย โดยจำเลยที่ 1 มีมูลหนี้ต่อโจทก์ เมื่อโจทก์นำเช็คไปขึ้นเงินไม่ได้ จำเลยที่ 1 ผู้ส่งจ่ายกับจำเลยที่ 3 ผู้สละหลังจึงต้องรับผิดชอบใช้เงินตามเช็คนั้น ส่วนจำเลยที่ 2 ซึ่งทำสัญญาขายลดเช็คให้โจทก์ก็ได้ให้คำรับรองต่อโจทก์ว่าเมื่อเช็คถึงกำหนดขึ้นเงินไม่ได้ด้วยประการใด ๆ จำเลยที่ 2 ยอมรับผิดใช้เงินตามเช็คพร้อมทั้งดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 14 ต่อปี จำเลยที่ 2 จึงต้องร่วมรับผิดชอบ

คำพิพากษาฎีกาที่ 1611/2521 โจทก์บรรยายฟ้องว่าจำเลยที่ 1 ได้ทำหนังสือสัญญารับสภาพหนี้และรับใช้หนี้ให้ไว้กับโจทก์ โดยยอมรับว่า ตามที่จำเลยที่ 1 ได้ทำสัญญาขายลดเช็คไว้กับโจทก์ 10 ฉบับ และตัวสัญญาใช้เงินอีก 1 ฉบับ รวมยอดเงินหลังจากชำระหนี้บ้างแล้วคงเหลือเงินจำนวนหนึ่ง จำเลยขอผ่อนชำระหนี้ให้โจทก์เป็นรายเดือน เดือนละ 20,000 บาท โดยมีจำเลยที่ 2 เป็นผู้ค้ำประกัน เห็นได้ว่าโจทก์ฟ้องให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบในมูลหนี้ตามสัญญาขายลดเช็ค หาได้

ฟ้องให้จำเลยที่ 1 รับผิดชอบในฐานะผู้ส่งจ่ายเช็คและผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน หรือผู้สลักหลังเช็คหรือตัวสัญญาใช้เงินไม่ จำเลยที่ 1 ก็ให้การรับว่าได้ขายลดเช็คและตัวสัญญาใช้เงินจริง เท่ากับให้การรับว่าเป็นหนี้โจทก์ในมูลหนี้ตามสัญญาขายลดเช็คที่โจทก์นำมาฟ้องสัญญาขายลดเช็คเป็นสัญญาต่างตอบแทนประเภทหนึ่ง สิทธิเรียกร้องของโจทก์ตามสัญญาขายลดเช็ค ไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164 คือมีกำหนดอายุความ 10 ปี สัญญารับสภาพหนี้ทำไว้เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2515 ซึ่งขณะนั้นสิทธิเรียกร้องตามสัญญาขายลดเช็คและตัวสัญญาใช้เงินยังไม่ขาดอายุความ จึงทำให้อายุความสะดุดหยุดลงเริ่มนับอายุความใหม่ตั้งแต่นั้น ถึงวันฟ้องยังไม่เกิน 10 ปี จึงยังไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2485/2523 เช็คพิพาทเป็นเช็คขีดคร่อมทั่วไป ส่งจ่ายเงินให้จำเลยที่ 1 หรือผู้ถือยอมเปลี่ยนมือได้เมื่อจำเลยที่ 1 ที่ 2 และที่ 3 ได้ทำสัญญาขายลดเช็คทั้งสองฉบับดังกล่าวให้โจทก์ โดยได้สลักหลังเช็คทั้งสองฉบับดังกล่าวให้โจทก์ โดยได้สลักหลังเช็คทั้งสองฉบับโอนให้โจทก์และโจทก์ได้ชำระเงินค่าขายลดเช็คให้จำเลยที่ 1 แล้ว โจทก์ยอมเป็นผู้ทรงเช็คตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 904

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4020/2524 เช็คพิพาทเป็นของจำเลย โดยลายมือชื่อที่ลงในช่องผู้ส่งจ่ายเป็นผู้แทนของจำเลยและจำเลยได้ขายลดเช็คดังกล่าวให้แก่โจทก์ แม้ตราสำคัญที่ประทับในเช็คจะเป็นตราที่จดทะเบียนยกเลิกแล้ว ก็หาไม่ผลให้จำเลยหลุดพ้นจากหนี้ตามสัญญาขายลดเช็คนั้นไม่

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3420/2525 จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นนิติบุคคลให้การว่าไม่เคยมอบหมายให้จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้แทนดำเนินการขายลดเช็คแก่โจทก์ จำเลยที่ 2 เป็นผู้ทำสัญญาโดยพลการ ส่วนจำเลยที่ 2 กลับต่อสู้ว่าไม่เคยนำเช็คมาขายให้โจทก์ แต่ถ้าทำก็ทำในฐานะตัวแทนจำเลยที่ 1 จึงเป็นการขัดกันเองอยู่ในตัว โจทก์ฟ้องคดีตามสัญญาซื้อขายซึ่งจำเลยนำเช็คมาทำสัญญาขายลดให้โจทก์ มิได้ฟ้องเรียกเงินตามเช็คจากจำเลย ในฐานะผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังจึงมีอายุความ 10 ปี

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 678/2540 สัญญาขายลดเช็คเป็นสัญญาต่างตอบแทนประเภทหนึ่งที่ไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะว่ามีลักษณะหรือรูปแบบใด เมื่อไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้การที่จำเลยที่ 1 ออกเช็คให้ธนาคารและจำเลยที่ 1 ได้รับเงินไปจากธนาคาร จึงเป็นการขายลดเช็คตามที่ได้ตกลงกันได้ ธนาคารโจทก์สาขา ส. และสาขา ร. ต่างเป็นตัวแทนของโจทก์และตามสัญญาค้ำประกันระบุไว้อย่างชัดแจ้งว่า จำเลยที่ 2 ทำสัญญาค้ำประกันไว้ต่อธนาคารโจทก์เท่านั้น หาได้ระบุไว้แต่อย่างใดว่าเจตนาค้ำประกันนี้จำเลยที่ 1 ต่อโจทก์สาขาหนึ่งสาขาใดเลย ฉะนั้น ไม่

ว่าจำเลยที่ 1 ผิดสัญญาขายลดเช็คต่อโจทก์สาขาใดก็ตาม จำเลยที่ 2 ผู้ค้าประกันย่อมต้องรับผิดชอบต่อโจทก์ตามสัญญาค้าประกัน

อย่างไรก็ตาม แม้โดยทั่วไปจะเรียกสัญญานี้ว่า “สัญญาขายลดตั๋วเงิน” แต่ยังมีปัญหาที่จะต้องพิจารณาว่า แท้จริงแล้วลักษณะของสัญญาที่ธนาคารพาณิชย์ทำกับผู้ออกตั๋วหรือผู้โอนตั๋วแลกเงินดังกล่าว นั้น เป็นสัญญาซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 1 มาตรา 453⁶ หรือไม่ หรือเป็นสัญญาที่ไม่มีปรากฏชื่อในเอกเทศสัญญา กล่าวคือเป็นสัญญาไม่มีชื่อตามป.พ.พ. ม.149⁷ ทั้งนี้เพราะจะมีผลที่แตกต่างกันในกฎหมายโดยเฉพาะผลในเรื่องสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญา และอายุความดังปรากฏในคำพิพากษากฎีกา

ในประเด็นปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่ามูลหนี้ที่เป็นพื้นฐานแห่งการออกหรือโอนตั๋วแลกเงินในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์รับตั๋วแลกเงินไว้ ทั้งในฐานะผู้ทรงและฐานะผู้รับเงินหรือผู้รับสลักหลัง ตาม “สัญญาขายลดตั๋วเงิน” มีลักษณะเป็นสัญญาซื้อขายตั๋วแลกเงินในฐานะที่ตั๋วแลกเงินนั้นเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง แต่เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติถึงเรื่องแบบและผลทางกฎหมายไว้อย่างชัดเจน ดังนั้น จึงต้องพิจารณาผลทางกฎหมายในแต่ละกรณีโดยพิจารณาจากบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย เช่น ปัญหาในเรื่องแบบและความสมบูรณ์ของสัญญา กรณีนี้ได้มีคำพิพากษากฎีกาที่ตัดสินไว้ในหลายลักษณะซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นเรื่องของอายุความ แต่ในประเด็นเรื่องแบบของสัญญานั้น เท่าที่ศึกษาพบว่าคำพิพากษากฎีกาที่ 2752/2540 ซึ่งได้ตัดสินไว้มีใจความสำคัญว่า “ตาม ป.พ.พ.บรรพ 3 เอกเทศสัญญา มิได้บัญญัติกำหนดวิธีการขายลดตั๋วสัญญาใช้เงินไว้โดยเฉพาะเจาะจง ทั้งข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยก็ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้เรียกว่าเป็นสัญญาขายลดตั๋วสัญญาใช้เงิน การที่โจทก์บรรยายคำฟ้องตั้งข้อเรียกร้องตามข้อตกลงในสัญญาโดยเรียกชื่อว่าเป็นสัญญาขายลดตั๋วสัญญาใช้เงิน และข้อตกลงตามสัญญาดังกล่าวมิได้ต้องห้ามโดยชัดแจ้งตามกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน เช่นนี้ แม้ผู้ออกตั๋วทำสัญญาขายลดตั๋วสัญญาใช้เงินเองก็มีผลบังคับได้ จำเลยมีความ

⁶ มาตรา 453 “อันว่าซื้อขายนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ซื้อและผู้ข้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย”

⁷ มาตรา 149 “นิติกรรม หมายความว่า การใด ๆ อันทำลงโดยชอบด้วยกฎหมายและด้วยใจสมัคร มุ่งโดยตรงต่อการผูกนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลเพื่อก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิ”

ผูกพันต้องรับผิดชอบตามสัญญา....." จากคำพิพากษาฎีกาที่ 2752/2540 ดังกล่าว ได้ชี้ให้เห็นว่า สัญญาซื้อขายลดเช็คไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดเรื่องแบบของสัญญาไว้ ดังนั้น จึงสมบูรณ์แล้วแม้ตกลงทำสัญญาซื้อขายกันเอง กล่าวคือ สมบูรณ์เพียงการแสดงเจตนาระหว่างกัน (ระหว่างคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย คือผู้ซื้อตัวเงินฝ่ายหนึ่งกับผู้ขายตัวเงินอีกฝ่ายหนึ่ง)

ในประเด็นที่เกี่ยวกับอายุความนั้น ประเด็นดังกล่าวมีความชัดเจนตามแนวคำพิพากษาฎีกาและเป็นที่ยอมรับในทางตำราทั่วไปแล้วว่า สัญญาขายลดตัวเงินดังกล่าวเป็นสัญญาต่างตอบแทนลักษณะหนึ่งซึ่งไม่มีกฎหมายกำหนดอายุความไว้เป็นการเฉพาะ ดังนั้น จึงมีอายุความ 10 ปี ตามบทบัญญัติมาตรา 193/30⁸

มาตรา 193/30 "อายุความนั้น ถ้าประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้มีกำหนดสิบปี"

ตัวอย่าง เช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 855/2520 โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยสลักหลังเช็คพิพาทนำมาขายลดให้แก่โจทก์ โดยตกลงกับโจทก์ว่าเมื่อถึงกำหนดชำระเงินแล้วให้โจทก์นำเช็คไปขึ้นเงินได้ หากขึ้นเงินไม่ได้ จำเลยยอมรับผิดชดใช้เงินตามเช็คพร้อมด้วยดอกเบี้ย ครั้นเมื่อถึงกำหนดวันชำระเงินตามเช็คพิพาท โจทก์นำเช็คไปขึ้นเงินไม่ได้ จึงขอให้บังคับจำเลยใช้เงินตามเช็คและหนังสือสัญญาขายลดเช็คพร้อมทั้งดอกเบี้ย ดังนี้ เห็นได้ว่าโจทก์หาได้ฟ้องจำเลยผู้สลักหลังเช็คให้รับผิดชอบตามเช็คแก่โจทก์ในฐานะโจทก์เป็นผู้ทรงเช็ค แต่อย่างใดหรือไม่ แต่โจทก์ยังได้ฟ้องจำเลยให้ปฏิบัติตามสัญญาขายลดเช็คที่จำเลยทำกับโจทก์อีกด้วย สิทธิเรียกร้องของโจทก์ตามสัญญาขายลดเช็คไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะจึงต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164 คือมีอายุความ 10 ปี แม้โจทก์ฟ้องเกิน 1 ปี นับแต่วันที่ลงในเช็คพิพาท คดีโจทก์ก็ไม่ขาดอายุความ

⁸ กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในบรรพ 1 ได้มีการแก้ไขใหม่ เพิ่มเติมโดย พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์(ฉบับที่ 11) พ.ศ. 2535 ซึ่งมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2535 ดังนั้น การตัดสินของศาลตามคำพิพากษาฎีกาปี พ.ศ. 2500 – 2535 จึงพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับก่อนแก้ไขปี พ.ศ. 2535 ซึ่งบัญญัติเรื่องอายุความกรณีนี้ไว้ในมาตรา 164 ส่วนการตัดสินของศาลตามคำพิพากษาฎีกาปี พ.ศ. 2536 นั้นจะตัดสินโดยใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับแก้ไข) ปี พ.ศ. 2535 คือ มาตรา 193/30

คำพิพากษาฎีกาที่ 8640/2542 จำเลยนำเลตเตอร์ออฟเครดิตและเอกสารต่าง ๆ ตามที่เลตเตอร์ออฟเครดิตกำหนดไว้พร้อมทั้งตัวแลกเงินมามอบให้โจทก์เรียกเก็บค่าสินค้าตาม เลตเตอร์ออฟเครดิตแทนจำเลยและขอรับเงินค่าสินค้าไปจากโจทก์ก่อน โดยโจทก์ไม่ได้คิดค่าธรรมเนียม การเรียกเก็บเงินและไม่ได้หักส่วนลดเงินจำนวนที่นำเข้าบัญชีกระแสรายวันให้แก่จำเลยตาม สัญญาขายลดตัวเงิน โจทก์หักเพียงค่าอากรแสตมป์และค่าไปรษณีย์กรเท่านั้น ดังนั้น ตัวแลกเงิน จึงเป็นเพียงเอกสารที่ใช้ประกอบการเรียกเก็บเงินค่าสินค้าตามเลตเตอร์ออฟเครดิตจากธนาคาร ตัวแทนผู้ซื้อในต่างประเทศ กรณีจึงเป็นเรื่องที่พิพาทกันเกี่ยวกับเงินค่าสินค้าจำนวนตามที่ระบุไว้ใน เลตเตอร์ออฟเครดิตซึ่งโจทก์ได้จ่ายตรงให้แก่จำเลยไปก่อน แม้โจทก์เป็นผู้รับเงินตามตัวแลก เงินและโจทก์เป็นผู้สลักหลังตัวแลกเงินดังกล่าวก็ตาม ข้อความและการสลักหลังดังกล่าวเป็นเพียง ระเบียบและวิธีการปฏิบัติตามประเพณีการค้าระหว่างประเทศในการเรียกเก็บเงินค่าสินค้าจาก ธนาคารผู้เปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตในต่างประเทศเท่านั้น การกระทำของโจทก์ดังกล่าวจึงเป็นการ กระทำในฐานะตัวแทนของจำเลยผู้ส่งสินค้า โจทก์จึงไม่เป็นผู้ทรงตัวแลกเงินตามกฎหมาย การที่ โจทก์จ่ายเงินล่วงหน้าตามเลตเตอร์ออฟเครดิตให้แก่จำเลยไปก่อนและกฎหมายมิได้กำหนดอายุ ความในเรื่องนี้ไว้โดยเฉพาะ อายุความฟ้องร้องจึงมีกำหนด 10 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 164 เดิม หรือมาตรา 193/30 ใหม่

ดังนั้น ความผูกพันตามมูลหนี้เดิมตามตัวอย่าง ซึ่งเป็นกรณีของบริษัท A ได้ทำการออก ตัวแลกเงินสั่งจ่ายเงินจำนวน 5,000,000 บาท กำหนดใช้เงินภายใน 90 วันนับแต่วันออกตัวและ นำตัวแลกเงินดังกล่าวมาขายลดให้ธนาคาร ก. ในราคา 4,900,000 บาท กรณีเช่นนี้ เมื่อตัวแลก เงินถึงกำหนดแต่ถูกปฏิเสธการใช้เงิน ดังนี้ ธนาคาร ก. ในฐานะผู้ทรงตัวก็ย่อมมีสิทธิเรียกให้ บริษัท A ผู้สั่งจ่ายรับผิดชอบตามตัวแลกเงินได้ และนอกจากนั้นยังมีสิทธิเรียกให้บริษัท A รับผิดชอบตาม มูลหนี้เดิมคือ มูลหนี้ที่ซื้อขายลดตัวแลกเงินได้ ทั้งนี้เพราะการที่บริษัท A ออกตัวดังกล่าวให้แก่ ธนาคาร ก. นั้น มิได้ทำให้มูลหนี้เดิม คือ มูลหนี้ที่ซื้อขายลดตัวแลกเงินระงับลง ทั้งนี้เป็นไปตามบท บัญญัติมาตรา 321 วรรคสาม โดยการออกตัวเงินนั้นมีใช้การแปลงหนี้ใหม่ตามมาตรา 349 แต่มี ลักษณะเป็นการชำระหนี้อย่างมีเงื่อนไขซึ่งมีผลทำให้ การชำระหนี้โดยการออกหรือโอนตัวเงินนั้นมี เงื่อนไขว่า มูลหนี้เดิมจะยังไม่ระงับลงจนกว่าจะได้รับชำระหนี้ตามตัวเงินนั้นก่อน ดังที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 321 วรรคท้าย คือ "...ถ้าชำระหนี้ด้วยออก ด้วยโอน หรือด้วยสลักหลังตัวเงิน หรือประทวน สินค้า ท่านว่าหนี้นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินหรือประทวน สินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว"

กรณีที่ 2 ผู้ระดมเงินเป็นผู้รับเงินหรือผู้ทรงตามตัวแลกเงินนำมาขายให้แก่ธนาคาร พาณิชย

กรณีนี้ผู้ระดมเงินที่นำตัวแลกเงินที่ตนเองเป็นผู้รับเงินหรือผู้ทรงตามตัวเงินมาขายให้แก่ธนาคารพาณิชย์ จะต้องทำการสลักหลังโอนตัวแลกเงินให้ผู้รับโอนตัวแลกเงินและทำให้ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ทรงคนปัจจุบัน

ตัวอย่าง บริษัท A นำตัวแลกเงินที่บริษัท A เป็นผู้รับเงิน โดยมีบุคคลอื่นเป็นผู้ส่งจ่ายเงินจำนวน 5,000,000 บาท กำหนดใช้เงินภายใน 90 วันนับแต่วันออกตัวแลกเงินและนำตัวแลกเงินดังกล่าวมาขายลดให้กับธนาคาร ก. ในราคา 4,900,000 บาท โดยบริษัท A สลักหลังโอนพร้อมทั้งส่งมอบตัวแลกเงินให้แก่ธนาคาร ก. ตัวแลกเงินดังกล่าว มีธนาคาร ข. เป็นผู้รับรองหรืออาวัล ต่อมาตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน ธนาคาร ก. ในฐานะผู้ทรงคนปัจจุบันจะมีสิทธิเรียกให้ผู้ส่งจ่าย บริษัท A และธนาคาร ข. ผู้รับรองหรืออาวัลรับผิดชอบได้ ดังนี้

กรณีตามตัวอย่างข้างต้น ธนาคาร ก. เป็นคู่สัญญา กับบริษัท A ตามสัญญาขายลดตัวแลกเงิน จึงมีความผูกพันตามสัญญาซื้อขายและอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยซื้อขายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ว่าด้วยซื้อขาย หรือธนาคาร ก. อาจเลือกใช้สิทธิเรียกให้บุคคลอื่นที่เป็นผู้ส่งจ่าย, ธนาคาร ข. ที่เป็นผู้รับรองหรืออาวัล และ บริษัท A ที่เป็นผู้ทรงคนก่อนซึ่งได้ผู้สลักหลังโอนตัวแลกเงินให้แก่ธนาคาร ก. ให้รับผิดชอบตามมูลหนี้ตัวเงินได้ แล้วแต่ธนาคาร ก. จะเลือก

(2) พิจารณาตามนิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินตามมูลหนี้ตัวเงิน

ในการพิจารณาถึงความผูกพันระหว่างธนาคารพาณิชย์กับผู้ระดมเงินตามมูลหนี้ตัวแลกเงินนั้น ผู้เขียนจะพิจารณาเป็น 2 กรณี ซึ่งผู้เขียนได้พิจารณาจากตัวอย่างเช่นเดียวกับกรณีของการพิจารณามูลหนี้เดิม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ดังนี้

กรณีที่ 1 ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ทรงตัวแลกเงินในฐานะผู้รับเงิน

ตัวอย่าง บริษัท A ออกตัวแลกเงินฉบับหนึ่งส่งจ่ายเงินจำนวน 5,000,000 บาท กำหนดใช้เงินภายใน 90 วันนับแต่วันออกตัว และนำตัวแลกเงินดังกล่าวมาขายลดให้ธนาคาร ก. ในราคา 4,900,000 บาท โดยบริษัท A มีสถานะเป็นผู้ส่งจ่ายและผู้จ่ายเงิน และได้รับรองตัวแลกเงินในขณะที่ยังออกตัว ธนาคารพาณิชย์มีสถานะเป็นผู้รับเงินตามตัวแลกเงิน และตัวแลกเงินดังกล่าวกำหนดไว้ว่า " ไม่จำเป็นต้องทำคำคัดค้าน " เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน ดังนี้ ธนาคาร ก. จะมีสิทธิเรียกร้องต่อบริษัท A ให้รับผิดชอบตามมูลหนี้ตัวแลกเงินดังกล่าว ดังนี้

จากข้อเท็จจริงข้างต้น เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงิน ธนาคาร ก. ซึ่งเป็นผู้มีตัวแลกเงินไว้ใน การครอบครองในฐานะผู้รับเงินจึงอยู่ในฐานะของผู้ทรงตามบทบัญญัติมาตรา 904 ที่

บัญญัติไว้ว่า “อันผู้ทรงนั้นหมายความว่า บุคคลผู้มีตัวเงินไว้ในครอบครองโดยฐานเป็นผู้รับเงิน หรือเป็นผู้รับสลักหลัง ถ้าและเป็นตัวเงินส่งจ่ายให้แก่ผู้ถือ ๆ ก็นับว่าเป็นผู้ทรงเหมือนกัน”

เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินแล้วกลับถูกปฏิเสธการใช้เงิน กรณีนี้ผู้ทรงย่อมมีสิทธิไล่ เบี้ยตามบทบัญญัติมาตรา 959 (ก)⁹ ไล่เบี้ยได้เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดแล้วไม่ใช้เงิน โดยธนาคาร ก. จะต้องทำคำคัดค้านตามมาตรา 960¹⁰ หากไม่ทำคำคัดค้านหรือทำคำคัดค้านล่วงเลยกำหนด เวลาที่กำหนดไว้ตามมาตรา 960 เช่นนี้ ธนาคาร ก. ย่อมสิ้นสิทธิที่จะไล่เบี้ยเอาแก่เหล่าผู้สลักหลัง

⁹ มาตรา 959 “ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิไล่เบี้ยเอาแก่บรรดาผู้สลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และ บุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นก็ได้อคือ

(ก) ไล่เบี้ยได้เมื่อตัวเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน

(ข) ไล่เบี้ยได้แม้ทั้งตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(1) ถ้าเขาบอกรับไม่รับรองตัวเงิน

(2) ถ้าผู้จ่ายหากจะได้รับการรับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลาย หรือได้งดเว้นการใช้ หนี้ แม้การงดเว้นใช้หนี้ นั้นจะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และ การยึดทรัพย์นั้นไร้ผล

(3) ถ้าผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองนั้นตกเป็นคน ล้มละลาย”

¹⁰ มาตรา 960 “การที่ตัวแลกเงินขาดรับรองหรือขาดใช้เงินนั้นต้องทำให้เป็นหลักฐาน ตามแบบระเบียบด้วยเอกสารฉบับหนึ่งเรียกว่า คำคัดค้าน

คำคัดค้านการไม่ใช้เงินต้องทำในวันซึ่งจะพึงใช้เงินตามตัวนั้นหรือวันใดวันหนึ่งภายใน สามวันต่อแต่นั้นไป

คำคัดค้านการไม่รับรองต้องทำภายในจำกัดเวลาซึ่งกำหนดไว้ เพื่อการยื่นตัวเงินให้ เขารับรอง หรือภายในสามวันต่อแต่นั้นไป

เมื่อมีคำคัดค้านการไม่รับรองขึ้นแล้วก็อันไม่ต้องยื่นเพื่อให้ใช้เงินและไม่ต้องทำ คำคัดค้านการไม่ใช้เงิน

ในกรณีทั้งหลายซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา 959 ข) (2) นั้น ท่านว่าผู้ทรงยังหาอาจจะใช้ สิทธิไล่เบี้ยได้ไม่ จนกว่าจะได้ยื่นตัวเงินให้ผู้จ่ายใช้เงินและ ได้ทำคำคัดค้านขึ้นแล้ว

ในกรณีทั้งหลายดังกล่าวไว้ในมาตรา 959 ข) (3) นั้น ท่านว่าถ้าหากคำพิพากษาซึ่งสั่ง ให้ผู้ส่งจ่ายเป็นคนล้มละลายออกแสดงก็เป็นการเพียงพอที่จะทำให้ผู้ทรงสามารถใช้สิทธิไล่เบี้ยได้”

ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิด เว้นแต่ผู้รับรอง ตามบทบัญญัติมาตรา 973 วรรคสอง¹¹ และธนาคาร ก. ต้องทำคำบอกกล่าวตามบทบัญญัติมาตรา 963 แต่อย่างไรก็ตามแม้ธนาคาร ก. จะมีได้ให้คำบอกกล่าวภายในจำกัดเวลาตามที่บัญญัติในมาตรา 963 ก็ไม่ได้ทำให้ธนาคาร ก. ผู้ทรงตัวแลกเงินเสียสิทธิไต่เบี่ย แต่ธนาคาร ก. จะต้องรับผิดเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่ความประมาทเลินเล่อของตน แต่ก็ไม่ต้องรับผิดในค่าสินไหมทดแทนเกินกว่าจำนวนในตัวแลกเงินดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 963 วรรคท้าย¹²

¹¹ มาตรา 973 “เมื่อกำหนดเวลาจำกัดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ได้ล่วงพ้นไปแล้วคือ

(1) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวแลกเงินชนิดให้ใช้เงินเมื่อได้เห็นหรือในระยะเวลาอย่างใดอย่างหนึ่งภายหลังได้เห็น

(2) กำหนดเวลาสำหรับทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงิน

(3) กำหนดเวลาสำหรับยื่นตัวเพื่อให้ใช้เงินในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

ท่านว่าผู้ทรงยอมสิ้นสิทธิที่จะไต่เบี่ยเอาแก่เหล่าผู้สลับหลัง ผู้ส่งจ่ายและคู่สัญญาอื่น ๆ ผู้ต้องรับผิด เว้นแต่ผู้รับรอง

อนึ่ง ถ้าไม่ยื่นตัวแลกเงินเพื่อให้เขารับรองภายในเวลาจำกัดตั้งผู้ส่งจ่ายได้กำหนดไว้ ท่านว่าผู้ทรงยอมเสียสิทธิที่จะไต่เบี่ยทั้งเพื่อการที่เขาไม่ใช้เงินและเพื่อการที่เขาไม่รับรอง เว้นแต่จะปรากฏจากข้อกำหนดว่าผู้ส่งจ่ายหมายเพียงแต่จะปลดตนเองให้พ้นจากประกันการรับรอง

ถ้าข้อกำหนดจำกัดเวลายื่นตัวแลกเงินนั้นมีอยู่ที่คำสลับหลังท่านว่า เฉพาะแต่ผู้สลับหลังเท่านั้นจะอาจเอาประโยชน์ในข้อกำหนดนั้นได้”

¹² มาตรา 963 “ผู้ทรงต้องให้คำบอกกล่าวการที่เขาไม่รับรองตัวแลกเงิน หรือไม่ใช้เงินนั้นไปยังผู้สลับหลังถัดตนขึ้นไปกับทั้งผู้ส่งจ่ายด้วยภายในเวลาสี่วันต่อจากวันคัดค้านหรือต่อจากวันยื่นตัวในกรณีที่มีข้อกำหนดว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

ผู้สลับหลังทุก ๆ คนต้องให้คำบอกกล่าวไปยังผู้สลับหลังถัดตนขึ้นไป ภายในสองวันให้ทราบคำบอกกล่าวอันตนได้รับจดแจ้งให้ทราบชื่อและสำนักของผู้ที่ได้ให้คำบอกกล่าวมาก่อน ๆ นั้นด้วยทำเช่นนี้ติดต่อกันไปโดยลำดับจนกระทั่งถึงผู้ส่งจ่าย อนึ่งจำกัดเวลาซึ่งกล่าวมานั้น ท่านนับแต่เมื่อคนหนึ่ง ๆ ได้รับคำบอกกล่าวแต่คนก่อน

ถ้าผู้สลับหลังคนหนึ่งคนใดมิได้ระบุสำนักของตนไว้ก็ดี หรือได้ระบุ แต่อ่านไม่ได้ความก็ดี ท่านว่าสุดแต่คำบอกกล่าวได้ส่งไปยังผู้สลับหลัง คนก่อนก็เป็นอันพอแล้ว

สำหรับหน้าที่ในการทำคำคัดค้านและการทำคำบอกกล่าวนั้นถือว่าเป็นหน้าที่ซึ่งมีความสำคัญ เพราะวิวัฒนาการของการออกตั๋วแลกเงินที่เกิดขึ้นมาเพื่อใช้เป็นประโยชน์ในการชำระหนี้ที่อยู่ต่างเมืองกันของพ่อค้า และเมื่อนำตั๋วเงินไปเรียกเก็บเงินกลับถูกปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้ทรงจึงมาเรียกชำระเอาจากผู้ส่งจ่าย เช่นนี้อาจเกิดข้อถกเถียงกันขึ้นว่า ผู้ทรงได้ไปเรียกเก็บจากผู้จ่ายก่อนแล้วจริงหรือไม่ ผู้จ่ายอาจมากล่าวอ้างในภายหลังว่าผู้รับเงินไม่ได้มายื่นตั๋วเงินให้ใช้เงินเลย หรือผู้ทรงได้รับเงินไปแล้วแต่ผู้จ่ายไม่ได้มีการเวนคืนตั๋ว ผู้ทรงก็นำตั๋วแลกเงินมาเรียกเก็บซ้ำจากผู้ส่งจ่ายอีก จึงเป็นเหตุที่จะต้องมีการหาหลักฐานอะไรสักอย่างหนึ่งเพื่อพิสูจน์ว่าผู้ทรงได้รับเงินหรือได้นำตั๋วเงินไปเรียกเก็บจากผู้จ่ายแล้วจึงเป็นที่มาและวิวัฒนาการของการทำ "คำคัดค้าน"¹³ ซึ่งวิวัฒนาการในเรื่องคำคัดค้านในกรณีตั๋วแลกเงินดังกล่าว เป็นเหตุผลเดียวกับการนำเอาเรื่องการทำคำคัดค้านไปใช้กับกรณีของตั๋วสัญญาใช้เงินที่ออกมาจากต่างประเทศ และรวมถึงใช้กับกรณีของเช็คที่ออกมาจากต่างประเทศด้วย และเมื่อมีการทำคำคัดค้านไว้เป็นหลักฐานแล้วปัญหาที่เกิดขึ้นตามมาก็คือ คู่สัญญาตามตั๋วเงินซึ่งต้องรับผิดชอบตามตั๋วเงินจะรู้ได้อย่างไรว่าตั๋วเงินขาดความน่าเชื่อถือ เพื่อที่ตนจะได้เตรียมตัวจะต้องรับผิดชอบต่อผู้ทรงหากผู้ทรงจะใช้สิทธิไล่เบียดเอาของตน สำหรับวิธีการนี้ ในเรื่องตั๋วแลกเงินจึงได้มีวิวัฒนาการในการทำ "คำบอกกล่าว" ขึ้นเพื่อให้ผู้ทรงทำคำบอกกล่าวไปยังผู้ที่โอนตั๋วให้แก่ตน และต่อไปเรื่อย ๆ ให้ทราบเป็นทอด ๆ ไปจนถึงผู้ส่งจ่าย¹⁴

บุคคลผู้จะต้องให้คำบอกกล่าวจะทำคำบอกกล่าวเป็นรูปอย่างใด ก็ได้ทั้งสิ้น แม้เพียงแต่ด้วยส่งตั๋วแลกเงินคืนก็ใช้ได้ อนึ่งต้องพิสูจน์ได้ว่า ได้ส่งคำบอกกล่าวภายในเวลากำหนด

ถ้าส่งคำบอกกล่าวเป็นหนังสือจดทะเบียนไปรษณีย์ หากว่าหนังสือนั้นได้ส่งไปรษณีย์ภายในเวลากำหนดดังกล่าวมานั้นไซ้ ท่านให้ถือว่าคำบอกกล่าวเป็นอันได้ส่งภายในจำกัดเวลายังคับแล้ว

บุคคลซึ่งมิได้ให้คำบอกกล่าวภายในจำกัดเวลาดังได้ว่ามานั้นหาเสียสิทธิไล่เบียดไม่ แต่จะต้องรับผิดชอบเพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันเกิดแต่ความประมาทเลินเล่อของตน แต่ท่านมิให้คิดค่าสินไหมทดแทนเกินกว่าจำนวนในตัวแลกเงิน"

¹³ สหณ รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว, *เชิงอรรถที่ 3*, น. 279.

¹⁴ สหณ รัตนไพจิตร, อ้างแล้ว, *เชิงอรรถที่ 3*, น. 280.

ข้อสังเกต

หน้าที่ทำคำคัดค้านและหน้าที่ทำคำบอกกล่าวนั้น ผู้ทรงอาจไม่ต้องทำหากเป็นกรณีที่ตัวแลกเงินนั้นเป็นตัวแลกเงินซึ่งได้มีการลดละหน้าที่ดังกล่าวไว้แล้วตามมาตรา 915(2) ประกอบมาตรา 964 วรรคแรก¹⁵ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วตัวแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์จะรับซื้อหรือรับโอนมานั้น ธนาคารพาณิชย์มักจะเรียกร้องให้ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังทำการลดละหน้าที่ทั้งการทำคำคัดค้านและการทำคำบอกกล่าวไว้ก่อน มิฉะนั้นแล้วก็จะไม่ยอมรับเอาตัวแลกเงินนั้น

มาตรา 915 “ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเงินและผู้สลักหลังคนใด ๆ ก็ดี จะจดข้อกำหนดซึ่งจะกล่าวต่อไปนี้ลงไว้ชัดแจ้งในตัวนั้นก็ได้อ คือ

- (1) ข้อกำหนดลดล้างหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเองต่อผู้ทรงตัวเงิน
- (2) ข้อกำหนดยอมลดละให้แก่ผู้ทรงตัวเงินซึ่งหน้าที่ทั้งหลายอันผู้ทรงจะพึงต้องมีแก่ตนเองบางอย่างหรือทั้งหมด”¹⁶

¹⁵ มาตรา 964 “ด้วยข้อกำหนดเขียนลงไว้ว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน” ก็ดี “ไม่มีคัดค้าน” ก็ดี หรือสำนวนอื่นใดทำนองนั้นก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังจะยอมปลดเปลื้องผู้ทรงจากการทำคำคัดค้านการไม่รับรองหรือการไม่ใช้เงินก็ได้ เพื่อตนจะได้ใช้สิทธิไล่เบี่ย

ข้อกำหนดอันนี้ ย่อมไม่ปลดผู้ทรงให้พ้นจากหน้าที่นำตัวเงินยื่นภายในเวลากำหนดหรือจากหน้าที่ให้คำบอกกล่าวตัวเงินขาดความเชื่อถือแก่ผู้สลักหลังคนก่อนหรือผู้ส่งจ่าย หนึ่งหน้าที่นำสืบว่าไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกำหนดเวลาจำกัดนั้นยอมตกอยู่แก่บุคคลผู้แสวงจะใช้ความซื่อนั้นเป็นข้อต่อสู้ผู้ทรงตัวแลกเงิน

ข้อกำหนดอันนี้ ถ้าผู้ส่งจ่ายเป็นผู้เขียนลงไปแล้ว ย่อมเป็นผลตลอดถึงคู่สัญญาทั้งปวงบรรดาที่ได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้น ถ้าและทั้งมีข้อกำหนดดังนี้แล้ว ผู้ทรงยังขึ้นทำคำคัดค้านหรือทำนองว่าผู้ทรงต้องเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเพื่อการนั้น หากว่าข้อกำหนดนั้นผู้สลักหลังเป็นผู้เขียนลงและถ้ามีคำคัดค้านทำขึ้นหรือ ทำนองว่าค่าใช้จ่ายในการคัดค้านนั้นอาจจะเรียกเอาใช้ได้จากคู่สัญญาอื่น ๆ บรรดาที่ได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินนั้น”

¹⁶ ที่มาจกกฎหมายตัวเงินของประเทศอังกฤษ (Bills of Exchange Act, 1882) Section 16 “The drawer of a bill, and any indorser, may insert therein an express stipulation”

- (1) Negating or limiting his own liability to the holder.
- (2) Waiving as regards himself some or all of the holder's duties

ลักษณะของการลดละหน้าที่ในการทำคำคัดค้าน ในทางปฏิบัติจะมีการเขียนข้อความว่า "ไม่ต้องทำคำคัดค้าน" (Without Protest) หรือ (Protest Not Necessary) ส่วนการลดละหน้าที่ในการทำคำบอกกล่าวจะเขียนถ้อยคำว่า "ไม่ต้องทำคำบอกกล่าว" (Notice Not Necessary) หรือ (Without Notice) การลดละหน้าที่ให้แก่ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนไม่ต้องทำคำคัดค้านหรือไม่ต้องทำคำบอกกล่าวนี้ เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของการใช้ตัวแลกเปลี่ยนในการระดมเงิน ซึ่งเป็นการนำตัวแลกเปลี่ยนมาใช้ในทางการเงิน (Financial) ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสะดวกและไม่เป็นภาระแก่ผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยน ที่ได้ตัวแลกเปลี่ยนมาแล้วไม่ต้องทำคำคัดค้านและคำบอกกล่าวแต่อย่างใด

ดังนั้น ตามตัวอย่าง ธนาคาร ก. จึงมีสิทธิเรียกให้บริษัท A รับผิดชอบมูลหนี้ตัวแลกเปลี่ยนได้ในฐานะผู้ส่งจ่ายตามมาตรา 914¹⁷ อย่างไรก็ตาม การใช้สิทธิในฐานะผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนจะต้องพิจารณาประเด็นของอายุความฟ้องร้องลูกหนี้ตามตัวแลกเปลี่ยนด้วย ซึ่งในประเด็นดังกล่าว ธนาคาร ก. ในฐานะผู้ทรงจะต้องใช้สิทธิฟ้องร้องเรียกให้บริษัท A รับผิดชอบมูลหนี้ตัวแลกเปลี่ยนภายในอายุความ 1 ปี ตามมาตรา 1002

มาตรา 1002 "ในคดีที่ผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้สละหลังและผู้ส่งจ่าย ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันที่ได้ลงในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนด หรือนับแต่วันตัวเงินถึงกำหนด ในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่า "ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน"

กรณีที่ 2 ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนในฐานะผู้รับโอนจากการสละหลัง

คำแปล มาตรา 16 "ผู้ส่งจ่ายและผู้สละหลังตัวเงินคนหนึ่งคนใดจะลงข้อกำหนดชัดแจ้งในตัวเองก็ได้ คือ

- (1) ปลอดหรือจำกัดความรับผิดชอบของตนเองต่อผู้ทรง
- (2) ปลอดหน้าที่บางอย่างหรือทั้งหมดที่ผู้ทรงมีต่อตนเอง"

มานะราชเสวี, พระยา, ธรรมเนียมที่มาของกฎหมายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, (กรุงเทพฯ: มปท. มปป.), (อัคราณา), น.34.

¹⁷ มาตรา 914 "บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสละหลังตัวแลกเปลี่ยนยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเปลี่ยนนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สละหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรงหรือแก่ผู้สละหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว"

ตัวอย่าง บริษัท A นำตั๋วแลกเงินที่บริษัท A เป็นผู้รับเงิน โดยมีบุคคลอื่นเป็นส่งจ่ายเงิน จำนวน 5,000,000 บาท กำหนดใช้เงินภายใน 90 วันนับแต่วันออกตั๋วและนำตั๋วแลกเงินดังกล่าว มาขายลดให้ธนาคาร ก. ในราคา 4,900,000 บาท โดยบริษัท A สลักหลังโอนพร้อมทั้งส่งมอบตั๋ว แลกเงินให้แก่ธนาคาร ก. ตั๋วแลกเงินดังกล่าวมีธนาคาร ข. เป็นผู้รับรองหรืออาวัล ต่อมาตั๋วแลกเงิน ถึงกำหนดใช้เงิน ธนาคาร ก. ในฐานะผู้ทรงคนปัจจุบันมีสิทธิเรียกให้ ผู้ส่งจ่าย บริษัท A และ ธนาคาร ข. ผู้รับรองหรืออาวัลรับผิดชอบ ดังนี้

ผลทางกฎหมายตามมูลหนี้ตั๋วแลกเงินในกรณีตัวอย่าง ธนาคาร ก. มีสิทธิเรียกให้ บริษัท A. รับผิดชอบตามมูลตั๋วแลกเงินได้ในฐานะเป็นผู้สลักหลังและเรียกให้บุคคลอื่นในฐานะผู้ส่ง จ่ายร่วมกันรับผิดชอบตามมูลหนี้ตั๋วแลกเงินได้ตามมาตรา 914 ประกอบมาตรา 967¹⁸ และธนาคาร ข. ต้องรับผิดชอบต่อธนาคาร ก. ในฐานะผู้รับรอง ตามมาตรา 937 และในฐานะผู้รับอาวัล ตามมาตรา 940 ด้วย

1.1.3 กรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ตกลงว่าจะรับรองหรืออาวัลและเป็นผู้รับรองหรือ อาวัลตั๋วแลกเงิน

นิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินตามมูลหนี้ เดิมและมูลหนี้ตั๋วแลกเงินในกรณีที่ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับรองหรืออาวัลตั๋วแลกเงินที่ผู้ระดมเงิน ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นั้น จะเห็นว่านิติสัมพันธ์ตามมูลหนี้เดิมเป็นสัญญาที่ผู้ ระดมเงินขอให้ธนาคารพาณิชย์รับรองหรืออาวัลตั๋วแลกเงิน ส่วนมูลหนี้ตามตั๋วแลกเงินนั้นเป็นนิติ

¹⁸ มาตรา 967 “ในเรื่องตั๋วแลกเงินนั้น บรรดาบุคคลผู้ส่งจ่ายก็ดี รับรองก็ดี สลักหลังก็ ดี หรือรับประกันด้วยอาวัลก็ดี ย่อมต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อผู้ทรง

ผู้ทรงย่อมมีสิทธิว่ากล่าวความแก่บรรดาบุคคลเหล่านี้เรียงตัว หรือรวมกันก็ได้ โดยมีพักต้องดำเนินตามลำดับที่คนเหล่านั้นมาต้องผูกพัน

สิทธิเช่นเดียวกันนี้ ย่อมมีแก่บุคคลทุกคนซึ่งได้ลงลายมือชื่อในตัวเงินและเข้าถือเอา ตัวเงินนั้น ในการที่จะใช้บังคับเอาแก่ผู้ที่มีความผูกพันอยู่แล้วก่อนตน

การว่ากล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนหนึ่ง ซึ่งต้องรับผิดชอบไม่ตัดหนทางที่จะว่า ก่อกล่าวเอาความแก่คู่สัญญาคนอื่น ๆ แม้ทั้งจะเป็นฝ่ายอยู่ในลำดับภายหลังบุคคลที่ได้ว่ากล่าวเอา ความมาก่อน”

สัมพันธ์ระหว่างผู้ระดมเงินที่อยู่ในฐานะผู้ส่งจ่ายและผู้รับเงินตัวแลกเปลี่ยน โดยธนาคารพาณิชย์อยู่ ในฐานะผู้จ่ายเงิน และผู้รับรองหรือผู้รับอาวัล

หากพิจารณารายละเอียดจากนิติสัมพันธ์ที่ผู้ระดมเงินขอให้ธนาคารพาณิชย์รับรอง หรืออาวัลแล้วจะพบว่า เป็นสัญญาตามหลักนิติกรรมสัญญาโดยทั่วไป หรือเป็นสัญญาไม่มีชื่อที่ ผูกพันตามมาตรา 149 ทั้งนี้ความผูกพันจะขึ้นอยู่กับรายละเอียดของข้อตกลงระหว่างธนาคาร พณิชย์กับผู้ระดมเงิน และเมื่อธนาคารพาณิชย์ได้ทำการรับรองหรืออาวัลให้แก่ผู้ระดมเงินแล้ว จึงเกิดเป็นสัญญาระหว่างกัน กล่าวคือ ผู้ระดมเงินเป็นผู้เสนอขอ และธนาคารพาณิชย์เป็นผู้สนอง รับ โดยการที่ธนาคารพาณิชย์ให้การรับรองหรือรับอาวัลตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าว

ตัวอย่าง บริษัท A ได้ติดต่อกับธนาคาร ก. ขอให้ธนาคารรับรองหรืออาวัลตัวแลกเปลี่ยน โดยทำคำขอให้ธนาคารรับรองหรืออาวัล จากนั้น บริษัท A ได้ส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยนส่งจ่ายเงินจำนวน 10,000,000.-บาท (สิบล้านบาทถ้วน) ให้แก่นาย ข. เป็น ผู้รับเงิน โดยธนาคาร ก. เป็นผู้จ่ายเงิน และธนาคาร ก. ทำการรับรองหรืออาวัลตัวแลกเปลี่ยน ซึ่งตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าวมีข้อกำหนดว่า "ไม่จำ ต้องทำคำคัดค้าน"

(1) พิจารณานิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ระดม เงินตามมูลหนี้เดิม ซึ่งเป็นสัญญาไม่มีชื่อ

ความผูกพันระหว่างธนาคาร ก. กับ บริษัท A ย่อมเป็นไปตามข้อตกลงในคำขอให้ ธนาคารพาณิชย์รับรองและหรืออาวัล ซึ่งสาระโดยทั่วไป ธนาคาร ก. จะกำหนดให้ บริษัท A. ต้อง รับผิดชอบใช้เงินคืนให้แก่ธนาคาร ก. พร้อมทั้งดอกเบี้ยในกรณีที่ธนาคาร ก. ได้จ่ายเงินให้แก่ นาย ข. ไปจากการที่ธนาคาร ก. ถูกเรียกร้องให้รับผิดชอบในฐานะผู้รับรองหรือผู้รับอาวัล

ตามกฎหมาย นิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคาร ก. กับบริษัท A ใน กรณีตามตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่า ความรับผิดชอบของบริษัท A ที่มีต่อธนาคาร ก. ตามมูลหนี้เดิม และมูลหนี้ตัวแลกเปลี่ยนนั้น มีความรับผิดชอบที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งในความเสียหายที่ต้องรับผิดชอบต่อกันและ อายุความฟ้องร้อง เนื่องจากธนาคาร ก. สามารถฟ้องเรียกต้นเงินพร้อมดอกเบี้ยให้บริษัท A ชำระ หนี้จากการที่ได้ใช้เงินให้แก่นาย ข. ไปตามมูลหนี้ตัวแลกเปลี่ยน และธนาคาร ก. สามารถยื่นฟ้อง บริษัท A ให้รับผิดชอบได้ภายในอายุความ 10 ปี ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4330/2544¹⁹

¹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 4330/2544 การที่โจทก์ในฐานะผู้จ่ายหรือผู้รับรองตัวแลก เงินได้ใช้เงินให้แก่ผู้รับเงินตามตัวแล้วฟ้องไล่เบี้ยเอาจากผู้ออกตัวแลกเปลี่ยนนั้น ไม่มีกฎหมาย กำหนดอายุความไว้โดยเฉพาะ จึงมีอายุความ 10 ปี ตาม ป.พ.พ. มาตรา 193/30 หาใช่อายุความ

มูลหนี้เดิมระหว่างธนาคาร ก. กับบริษัท A ซึ่งเป็นสัญญาไม่มีชื่อตามมาตรา 149 ดังกล่าว ไม่มีกฎหมายกำหนดเรื่องอายุความไว้เป็นการเฉพาะ จึงมีอายุความฟ้องร้องได้ภายใน 10 ปี ตามมาตรา 193/30²⁰

ในทางปฏิบัติระหว่างธนาคารพาณิชย์กับผู้ระดมเงิน พบว่าเป็นการให้บริการทางการเงินที่ธนาคารพาณิชย์เข้าทำธุรกรรมในการช่วยเหลือผู้ระดมเงินในการใช้ความเป็นสถาบันการเงิน ในฐานะที่เป็นธนาคารพาณิชย์และเป็นที่ยอมรับของผู้ลงทุน เข้าให้การรับรองหรืออวัลต์ตัวแลกเงินของผู้ระดมเงิน โดยธนาคารพาณิชย์จะทำการติดต่อผู้ลงทุนให้แก่ผู้ระดมเงิน ลักษณะการทำธุรกรรมดังกล่าวธนาคารพาณิชย์จึงน่าจะอยู่ในฐานะเป็นเสมือนตัวแทนของทั้งฝ่ายผู้ระดมเงินและผู้ลงทุน ดังนั้นสัญญาระหว่างธนาคารพาณิชย์กับผู้ระดมเงินอาจเป็นกรณีของตัวแทน ตามมาตรา 797 หรือตัวแทนคำต่างตามมาตรา 833

มาตรา 797 อันว่าสัญญาตัวแทนนั้น คือสัญญาซึ่งให้บุคคลหนึ่ง เรียกว่า ตัวแทน มีอำนาจกระทำการแทนบุคคลอีกคนหนึ่ง เรียกว่า ตัวการ และตกลงจะทำการดั่งนั้น

อันความเป็นตัวแทนนั้นจะเป็นโดยตั้งแต่งแสดงออกชัด หรือโดยปริยายก็ย่อมได้

มาตรา 833 อันว่าตัวแทนคำต่าง คือ บุคคลซึ่งในทางการค้าขายของเขายอมทำการซื้อหรือขายทรัพย์สิน หรือรับจัดทำกิจการค้าขายอย่างอื่นในนามของตนเองต่างตัวการ

สำหรับวิธีการตั้งตัวแทนนั้นมาตรา 798 บัญญัติว่า กิจการอันใดท่านบังคับไว้โดยกฎหมายว่าต้องทำเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อกิจการอันนั้นก็ต้องทำเป็นหนังสือด้วย

กิจการอันใดท่านบังคับไว้ว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อกิจการอันนั้นก็ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือด้วย

มีข้อพิจารณาว่าถ้าการที่ธนาคารพาณิชย์รับที่จะดำเนินการระดมเงินให้แก่ผู้ระดมเงินนั้น จะเป็นการรับเป็นตัวแทนหรือตัวแทนคำต่างหรือไม่ และมีผลในทางกฎหมายระหว่างคู่สัญญาอย่างไร ซึ่งเป็นกรณีที่น่าศึกษาต่อไป

ตามมาตรา 1001 ไม่ เมื่อตัวแลกเงินฉบับสุดท้ายที่จำเลยที่ 1 เป็นผู้ออกนับแต่วันครบกำหนดสั่งจ่ายถึงวันฟ้องยังไม่พ้น 10 ปี ฟ้องโจทก์จึงยังไม่ขาดอายุความ

²⁰ มาตรา 190/30 “อายุความนั้น ถ้าประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นมิได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะ ให้มีกำหนด สิบปี”

(2) พิจารณาตามนิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ระดมเงินตามมูลหนี้ตัวเงิน

ธนาคาร ก. ในฐานะผู้จ่ายและผู้รับรอง เมื่อได้ใช้เงินให้แก่ นาย ข. ผู้ทรงตัวแลกเงินไปแล้ว ย่อมมีสิทธิเรียกเอาจากบริษัท A ให้ชำระเงินให้แก่ธนาคาร ก. ได้ ตามมาตรา 967 วรรคสาม
ธนาคาร ก. ในฐานะผู้รับอาวัลสามารถไล่เบี้ย บริษัท A ได้ตามมาตรา 940 วรรคสอง

1.2 นิติสัมพันธ์ และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์ และผู้ลงทุนตามมูลหนี้เดิมและมูลหนี้ตัวแลกเงิน

1.2.1 กรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ขายและผู้โอนตัวแลกเงิน

นิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ลงทุนนี้ จะกล่าวถึงนิติสัมพันธ์ระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ที่ได้รับตัวแลกเงินต่อไปจากธนาคารพาณิชย์ เป็นช่วงที่ 2²¹ ของขั้นตอนในการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์

ในการใช้ตัวแลกเงินในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นั้น เมื่อธนาคารพาณิชย์ได้รับตัวแลกเงินจากผู้ระดมเงิน ไม่ว่าจะเป็นการได้มาจากการให้กู้ยืมเงิน การรับซื้อลดตัวเงินหรือจากการให้สินเชื่อประเภทรับรองหรืออาวัลตัวเงินก็ตาม ในธุรกรรมการใช้ตัวแลกเงินเป็นเครื่องมือในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นั้น ธนาคารพาณิชย์จะไม่เก็บตัวแลกเงินไว้รอจนถึงกำหนดเวลาใช้เงินตามตัวแลกเงินเพื่อนำตัวแลกเงินไปเรียกเก็บ แต่ธนาคารพาณิชย์จะนำออกจำหน่ายหรือโอนตัวต่อไปให้แก่ผู้ที่สนใจจะลงทุนในตัวแลกเงินนั้น ซึ่งลักษณะของการจำหน่ายหรือโอนตัวต่อไปนั้นจะเป็นไปในลักษณะของการขายลดตัวแลกเงินให้แก่นักลงทุน ซึ่งนักลงทุนนี้อาจเป็นนักลงทุนรายย่อย (ทั้งบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล) หรือสถาบันการเงินอื่นก็ได้

การจำหน่ายตัวแลกเงินที่ธนาคารพาณิชย์ได้มานั้น ส่วนใหญ่ผู้ที่สนใจลงทุนในตัวแลกเงินจะเป็นลูกค้าที่ได้ฝากเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์อยู่ก่อนแล้ว ธนาคารพาณิชย์จึงอาศัยฐานและข้อมูลที่มีอยู่จากลูกค้าเงินฝากเหล่านี้เปลี่ยนแปลงสถานะจากผู้ฝากเงินเป็นลูกค้าผู้ลงทุนในตัวแลกเงินแทน แต่ในบางครั้งผู้ลงทุนในตัวแลกเงินอาจเป็นลูกค้ารายใหม่หรือลูกค้าของธนาคารพาณิชย์อื่น ซึ่งสนใจที่จะลงทุนในตัวแลกเงินนั้น เพราะผลตอบแทนที่ได้รับจากการลงทุนในตัว

²¹ ช่วงที่ 1 เป็นช่วงระหว่างผู้ระดมเงินกับธนาคารพาณิชย์ ช่วงที่ 2 เป็นช่วงระหว่างธนาคารพาณิชย์กับผู้ลงทุน

แลกเงินมักให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการฝากเงินไว้กับธนาคารพาณิชย์

ในทางปฏิบัติแล้ว ตัวแลกเงินที่ผู้ลงทุนให้ความสนใจในการลงทุนและสถาบันการเงินสามารถนำออกจำหน่ายได้ มักเป็นตัวแลกเงินที่ผู้ระดมเงินมีความน่าเชื่อถือ มีความมั่นคงทางการเงินสูง จึงจะทำให้ตัวแลกเงินดังกล่าวมีสภาพคล่อง²² นอกจากนี้สถาบันการเงินเองจะมีการวิเคราะห์ความต้องการลูกค้าและติดต่อหาผู้ลงทุนไว้เป็นการล่วงหน้า ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 ข้อ 4

ตัวอย่าง บริษัท A ออกตัวแลกเงินฉบับหนึ่งชำระหนี้ให้แก่ธนาคาร ก. จำนวน 15 ล้านบาท กำหนดใช้เงินภายใน 90 วันนับแต่วันออกตัว แต่ก่อนที่จะครบกำหนดใช้เงินเพียง 30 วัน ธนาคาร ก. นำตัวแลกเงินดังกล่าวมาขายลดให้บริษัท ข. ในราคา 14 ล้านบาท เช่นนี้ เมื่อตัวแลกเงินถึงกำหนดใช้เงินและปรากฏว่า ตัวแลกเงินฉบับดังกล่าวถูกปฏิเสธการใช้เงิน ดังนี้ ธนาคาร ก. จะต้องผูกพันรับผิดชอบใช้เงินตามตัวแลกเงิน และจะต้องผูกพันรับผิดชอบหนี้ที่ซื้อขายต่อบริษัท ข. ดังนี้

ความผูกพันตามมูลหนี้เดิมในฐานะผู้ขาย

ตามตัวอย่างข้อเท็จจริงดังกล่าวข้างต้น หากพิจารณาความผูกพันตามมูลหนี้ที่เป็นมูลหนี้เดิมระหว่างธนาคาร ก. กับบริษัท ข. จะเห็นได้ว่าเป็นสัญญาขายลดตัวแลกเงิน ดังนั้น ความผูกพันของธนาคาร ก. ที่จะต้องรับผิดชอบต่อบริษัท ข. นั้นจะต้องพิจารณาตามสัญญาขายลดตัวแลกเงิน

ในกรณีที่ตัวแลกเงินนั้นไม่สามารถเรียกเก็บเงินได้ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในตัวแลกเงิน นอกจากบริษัท ข. จะมีสิทธิฟ้องร้องธนาคาร ก. ให้รับผิดชอบในฐานะของผู้สละหลังตัวแลกเงิน (กรณีที่เป็นตัวระบุชื่อซึ่งเวลาโอนตัวต่อไปธนาคาร ก. จะต้องทำการสลักหลัง) ตาม 900 ประมวลมาตรา 914 บริษัท ข. ยังมีสิทธิที่จะฟ้องร้องธนาคาร ก. โดยอาศัยมูลหนี้ซึ่งเป็นมูลเหตุแห่งการโอนตัวแลกเงินดังกล่าวได้ ซึ่งมูลหนี้ดังกล่าวนี้คือมูลหนี้ขายลดตัวแลกเงิน

ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาฎีกาที่ 855/2520 โจทก์บรรยายฟ้องว่า จำเลยสลักหลังเช็คพิพาทนำมาขายลดให้แก่โจทก์ โดยตกลงกับโจทก์ว่าเมื่อถึงกำหนดชำระเงินแล้วให้โจทก์นำเช็คไปขึ้นได้ หาก

²² ตัวแลกเงินที่มีสภาพคล่อง หมายถึง ตัวแลกเงินที่มีผู้ลงทุนสนใจและสามารถจำหน่ายได้

ขึ้นเงินไม่ได้ จำเลยยอมรับผิดคดีใช้เงินตามเช็คพร้อมด้วยดอกเบี้ย ครั้นเมื่อถึงกำหนดวันชำระเงินตามเช็คพิพาท โจทก์นำเช็คไปขึ้นเงินไม่ได้ จึงขอให้บังคับจำเลยใช้เงินตามเช็คและหนังสือสัญญาขายลดเช็คพร้อมทั้งดอกเบี้ย ดังนี้ เห็นได้ว่าโจทก์หาได้ฟ้องจำเลยผู้สลักหลังเช็คให้รับผิดใช้เงินตามเช็คแก่โจทก์ในฐานะโจทก์เป็นผู้ทรงเช็ค แต่อย่างเดียวกันไม่ แต่โจทก์ยังได้ฟ้องจำเลยให้ปฏิบัติตามสัญญาขายลดเช็คที่จำเลยทำกับโจทก์อีกด้วย สิทธิเรียกร้องของโจทก์ตามสัญญาขายลดเช็คไม่มีกฎหมายบัญญัติเรื่องอายุความไว้โดยเฉพาะจึงต้องบังคับตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 164²³ คือมีอายุความ 10 ปี นับแต่วันที่ลงในเช็คพิพาท คดีโจทก์ก็ไม่ขาดอายุความ

คำพิพากษาฎีกาที่ 3567/2525 เช็คคือหนังสือตราสารซึ่งผู้สั่งจ่ายสั่งธนาคารให้ใช้เงินจำนวนหนึ่งเมื่อทวงถามให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่งหรือให้ใช้ตามคำสั่งของบุคคลอีกคนหนึ่งอันเรียกว่าผู้รับเงิน จึงเป็นทรัพย์สินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 99 ซึ่งอาจโอนกรรมสิทธิ์กันได้ตามมาตรา 904, 917 และ 989 โจทก์จึงทำสัญญาซื้อขายลดเช็คอันเป็นสัญญาต่างตอบแทนประเภทหนึ่งซึ่งมีมูลหนี้อยู่ และนำสัญญาดังกล่าวมาฟ้องบังคับได้

ข้อสังเกต

ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้สิทธิฟ้องร้องตามมูลหนี้ขายลดตั๋วแลกเงินในกรณีที่ตั๋วแลกเงินนั้นไม่สามารถเรียกเก็บเงินได้ตามจำนวนที่ระบุไว้ในตั๋วแลกเงิน กรณีเช่นนี้ถือเป็นเหตุที่ธนาคาร ก. ในฐานะผู้ขายจะต้องรับผิดชอบหรือไม่ และเป็นกรณีที่ต้องบังคับตามหลักกฎหมายซื้อขายหรือหลักกฎหมายใด ผู้เขียนมีความเห็นว่า สัญญาขายลดตั๋วแลกเงินระหว่างธนาคาร ก. กับผู้ลงทุน (ซึ่งเป็นลูกค้าของธนาคาร ก. ที่ซื้อลดตั๋วแลกเงินไปจากธนาคาร ก.) เป็นสัญญาซื้อขาย และมีนิติสัมพันธ์ตามกฎหมายที่ใช้บังคับกับสัญญาดังกล่าวตามที่บัญญัติไว้ในป.พ.พ. บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ว่าด้วยซื้อขาย ตามมาตรา 453 ถึงมาตรา 490

ธนาคาร ก. ในฐานะผู้ขายตั๋วแลกเงินย่อมมีความรับผิดชอบต่อบริษัท ข. ในฐานะผู้ซื้อ การซื้อขายตั๋วแลกเงินดังกล่าว เมื่อพิจารณาโดยเจตนาของธนาคาร ก. และบริษัท ข. แล้วจะเห็นว่าเป็นการซื้อขายสิทธิในตัวแลกเงินและตัวแลกเงินฉบับนั้นๆ ในฐานะที่สิทธิในตัวแลกเงินและตัวแลกเงินนั้นเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่ง ดังนั้น หากเกิดความชำรุดบกพร่องเกี่ยวกับสิทธิในตัวแลกเงินดังกล่าว ธนาคาร ก. ในฐานะผู้ขายผู้อาจต้องรับผิดชอบตาม มาตรา 472

²³ ปัจจุบันคือมาตรา 193/30

มาตรา 472 ในกรณีที่ทรัพย์สินซึ่งขายนั้นชำรุดบกพร่องอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นเหตุให้เสื่อมราคาหรือเสื่อมความเหมาะสมแก่ประโยชน์อันมุ่งจะใช้เป็นปกติก็ดี ประโยชน์ที่มุ่งหมายตามสัญญาที่ดี ท่านว่าผู้ขายต้องรับผิดชอบ

ความที่กล่าวมาในมาตรานี้ย่อมใช้ได้ ทั้งที่ผู้ขายรู้อยู่แล้วหรือไม่รู้ว่าการชำรุดบกพร่องมีอยู่

ความรับผิดชอบจากความชำรุดบกพร่องดังกล่าวอาจตกลงกันว่าผู้ขายไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องได้ตามมาตรา 483

มาตรา 483 คู่สัญญาซื้อขายจะตกลงกันว่าผู้ขายจะไม่ต้องรับผิดชอบเพื่อความชำรุดบกพร่องหรือเพื่อการรอนสิทธิก็ได้

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าความรับผิดชอบของธนาคาร ก. ในการทำสัญญาขายลดตัวแลกเงินระหว่างธนาคาร ก. ผู้ขายกับบริษัท ข. ผู้ซื้อ ตามตัวอย่างข้างต้น หากปรากฏว่า ในการทำสัญญาขายลดตัวแลกเงินนั้น ธนาคาร ก. กับบริษัท ข. ได้มีการข้อตกลงกันว่าธนาคาร ก. จะไม่รับผิดชอบแลกเงินนั้นเรียกเก็บเงินไม่ได้ กรณีเช่นนี้บริษัท ข. ก็ไม่สามารถเรียกให้ธนาคาร ก. รับผิดชอบตามสัญญาขายลดตัวแลกเงินนั้นได้ ทั้งนี้เพราะข้อตกลงเช่นนี้มีผลใช้บังคับได้ตามมาตรา 483

เกี่ยวกับการขายลดตัวเงินนี้ ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2752/2540 ตัดสินและวางหลักไว้ มีใจความสำคัญว่า “ตาม ป.พ.พ.บรรพ 3 เอกเทศสัญญา มิได้บัญญัติกำหนดวิธีการขายลดตัวสัญญาใช้เงินไว้โดยเฉพาะเจาะจง ทั้งข้อตกลงระหว่างโจทก์กับจำเลยก็ไม่มีกฎหมายห้ามมิให้เรียกว่าเป็นสัญญาขายลดตัวสัญญาใช้เงิน การที่โจทก์บรรยายคำฟ้องตั้งข้อเรียกร้องตามข้อตกลงในสัญญาโดยเรียกชื่อว่าเป็นสัญญาขายลดตัวสัญญาใช้เงิน และข้อตกลงตามสัญญาดังกล่าวมิได้ต้องห้ามโดยชัดแจ้งตามกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน เช่นนี้ แม้ผู้ออกตัวทำสัญญาขายลดตัวสัญญาใช้เงินเองก็มีผลบังคับได้ จำเลยมีความผูกพันต้องรับผิดชอบตามสัญญา.....”

ผู้เขียนเห็นว่า แม้คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2752/2540 ข้างต้น ศาลฎีกาจะระบุว่า “ตาม ป.พ.พ.บรรพ 3 เอกเทศสัญญา มิได้บัญญัติกำหนดวิธีการขายลดตัวสัญญาใช้เงินไว้โดยเฉพาะเจาะจง” ก็ไม่ได้หมายความว่าสัญญาขายลดตัวเงินจะไม่ใช่สัญญาซื้อขายหรือไม่อาจเป็นสัญญาซื้อขายตามที่บัญญัติไว้ในป.พ.พ. บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ว่าด้วยซื้อขาย ตามมาตรา 453 ทั้งนี้ต้องพิจารณาตามเจตนาของคู่สัญญาและข้อตกลงของสัญญาเป็นหลัก ในบางกรณีอาจต้องพิจารณาเป็นสัญญาๆ ไป แต่โดยสรุปแล้วสัญญาขายลดตัวแลกเงินมีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดหนึ่ง ซึ่งต้องพิจารณาตามข้อตกลงว่าคู่สัญญาว่ามีเจตนาผูกพันและรับผิดชอบต่อกัน

เช่นใด ซึ่งจะพบว่าในกรณีของสัญญาขายลดตัวแลกเงินนั้น ผู้ซื้อคาดหวังว่าเมื่อตนซื้อตัวแลกเงินนั้นมาและเมื่อถึงกำหนดใช้เงินตามตัวแลกเงินจะได้รับการใช้เงินตามจำนวนที่ระบุไว้ในตัวแลกเงิน หากผู้ซื้อไม่ได้รับการใช้เงินผู้ขายลดต้องรับผิดชอบหากการไม่ใช้เงินนั้นไม่ใช่เป็นความผิดของผู้ซื้อ ซึ่งหลักกฎหมายที่จะนำมาปรับใช้กับข้อเท็จจริงดังกล่าว คือ มาตรา 321 วรรคสาม

มาตรา 321 “ถ้าเจ้าหนี้ยอมรับการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นแทนการ ชำระหนี้ที่ได้ตกลงกันได้ ท่านว่าหนี้นั้นก็อันระงับสิ้นไป

ถ้าเพื่อที่จะทำให้พอแก่ใจเจ้าหนี้นั้น ลูกหนี้รับภาระเป็นหนี้อย่างใด อย่างหนึ่งขึ้นใหม่ ต่อเจ้าหนี้ไซ้ เมื่อกรณีเป็นที่สงสัย ท่านมิให้ สันนิษฐานว่าลูกหนี้ได้ก่อหนี้ขึ้นขึ้นแทนการชำระหนี้

ถ้าชำระหนี้ด้วยออก ด้วยโอน หรือด้วยสลักหลังตัวเงิน หรือ ประทวนสินค้า ท่านว่าหนี้ นั้นจะระงับสิ้นไปต่อเมื่อตัวเงินหรือประทวนสินค้านั้นได้ใช้เงินแล้ว”

ดังนั้น มูลหนี้ซื้อขายจึงยังไม่ระงับไปจนกว่าตัวแลกเงินนั้นจะมีการใช้เงิน กรณีเช่นนี้ผู้ขายลดตัวแลกเงินก็ย่อมต้องผูกพันรับผิดชอบตามมูลหนี้เดิมจนกว่าจะมีการใช้เงินตามตัวแลกเงินนั้น แล้วจนครบถ้วน

ปัจจุบันจึงยังไม่มีคำพากษาฎีกาที่ชัดเจนว่า สัญญาขายลดตัวเงินเป็นสัญญาซื้อขาย ตามป.พ.พ. บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ว่าด้วยซื้อขาย ตามมาตรา 453 หรือไม่ หรือเป็นสัญญาไม่มีชื่อตามป.พ.พ. มาตรา 149 กล่าวคือ เป็นสัญญาที่ไม่มีบัญญัติไว้ในป.พ.พ.บรรพ 3 เอกเทศสัญญา (สัญญานอกเอกเทศสัญญา)

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนมีข้อสังเกตในประเด็นที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้ขายลดตามมูลหนี้ซื้อขายลดตัวแลกเงิน คือ ในการทำสัญญาขายลดตัวแลกเงินระหว่างผู้ขายลดตัวแลกเงินกับผู้ซื้อลดตัวแลกเงิน ตัวอย่างเช่นกรณีธนาคาร ก. กับบริษัท ข. ตามตัวอย่างข้างต้น หากปรากฏว่าสัญญาขายลดตัวแลกเงินระหว่างธนาคาร ก กับ บริษัท ข. นั้น เป็นสัญญาไม่มีชื่อและธนาคาร ก กับบริษัท ข. มีการตกลงไว้ว่าธนาคาร ก จะไม่รับผิดชอบต่อตัวแลกเงินนั้นเรียกเก็บเงินไม่ได้ กรณีเช่นนี้บริษัท ข. ก็ไม่สามารถเรียกให้ธนาคาร ก รับผิดชอบต่อสัญญาซื้อขายลดตัวนั้นได้ ทั้งนี้เพราะข้อตกลงเช่นนี้มีผลใช้บังคับได้ไม่เป็นการต้องห้ามตามกฎหมายเพราะถือไม่ได้ว่ามีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย หรือเป็นการพันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงมีผลใช้บังคับระหว่างธนาคาร ก. และบริษัท ข. ซึ่งเป็นคู่สัญญาได้ตาม มาตรา 150²⁴ และมาตรา 151²⁵

²⁴ มาตรา 150 “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายเป็นการพัน

(2) พิจารณาตามนิติสัมพันธ์และผลตามกฎหมายระหว่างธนาคารพาณิชย์และผู้ลงทุนตามมูลหนี้ตัวแลกเงิน

ตามตัวอย่างข้างต้น หากพิจารณาความผูกพันตามมูลหนี้ตัวแลกเงินซึ่งธนาคาร ก. จะต้องผูกพันรับผิดชอบบริษัท ข. แล้ว ตัวแลกเงินที่ธนาคาร ก. ได้รับมาจากบริษัท A นั้นเป็นตัวระบุชื่อการโอนตัวแลกเงินเพื่อขายลดให้แก่บริษัท ข. ผู้ซื้อลดในฐานะผู้รับโอนนั้น การโอนตัวแลกเงินชนิดนี้จะต้องโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบตามบทบัญญัติมาตรา 917 และมาตรา 919

มาตรา 917 "อันตัวแลกเงินทุกฉบับ ถึงแม้ว่าจะมิใช่ส่งจ่ายให้แก่บุคคลเพื่อเขาส่งก็ตาม ท่านว่าย่อมโอนให้กันได้ด้วยสลักหลังและส่งมอบ

เมื่อผู้ส่งจ่ายเขียนลงในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงินว่า "เปลี่ยนมือไม่ได้" ดังนี้ก็ดี หรือเขียนคำอื่นอันได้ความเป็นท่านเองเช่นเดียวกันนั้นก็ดี ท่านว่าตัวเงินนั้นย่อมจะโอนให้กันได้แต่โดยรูปการและด้วยผลของการโอนสามัญ

อนึ่งตัวเงินจะสลักหลังให้แก่ผู้จ่ายก็ได้ ไม่ว่าผู้จ่ายจะได้รับรองตัวนั้นหรือไม่ หรือจะสลักหลังให้แก่ผู้ส่งจ่าย หรือให้แก่คู่สัญญาฝ่ายอื่นใดแห่งตัวเงินนั้นก็ดี ส่วนบุคคลทั้งหลายเหล่านี้ก็ย่อมจะสลักหลังตัวเงินนั้นต่อไปอีกได้"

มาตรา 919 "คำสลักหลังนั้นต้องเขียนลงในตัวแลกเงินหรือใบประจำต่อ และต้องลงลายมือชื่อผู้สลักหลัง

การสลักหลังย่อมสมบูรณ์แม้ทั้งมิได้ระบุชื่อผู้รับประโยชน์ไว้ด้วยหรือแม้ผู้สลักหลังจะมีได้กระทำการไยไปกว่าลงลายมือชื่อของตนที่ด้านหลังตัวแลกเงินหรือที่ใบประจำต่อ ก็ย่อมพึงเป็นสมบูรณ์ดุจกัน การสลักหลังเช่นนี้ท่านเรียกว่า "สลักหลังลอย"

ดังนั้น กรณีที่ธนาคาร ก. ต้องโอนโดยการสลักหลังและส่งมอบตามมาตรา 917 และมาตรา 919 ไม่ว่าจะเป็นการสลักหลังเฉพาะหรือการสลักหลังลอย ธนาคารผู้สลักหลังก็ต้องลงลายมือชื่อในฐานะผู้สลักหลัง กรณีเช่นนี้ ธนาคาร ก. จะต้องรับผิดชอบในฐานะผู้สลักหลังตัวแลกเงินจึงผูกพันรับผิดชอบตามมาตรา 900 ประกอบมาตรา 914

มาตรา 914 "บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสลักหลังตัวแลกเงินย่อมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตัว ถ้าและตัวแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อ

วิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ"

²⁵ มาตรา 151 "การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมายถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนการนั้นไม่เป็นโมฆะ"

ถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือ แก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อ ไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว”

อย่างไรก็ตาม แม้จะเป็นตัวแลกเปลี่ยนระบุชื่อซึ่งต้องโอนตัวด้วยการสลักหลังนั้น ในทาง ปฏิบัติผู้สลักหลังก็มักจะสลักหลังในลักษณะลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนไว้ตามมาตรา 915(1) ดังนั้น กรณีที่มีการลบล้างหรือจำกัดความรับผิดไว้ผู้สลักหลังซึ่งได้ทำการลบล้างหรือจำกัด ความรับผิดของตนไว้แล้วก็ไม่ต้องรับผิดหรือรับผิดเท่าที่จำกัดไว้แล้วตามตัวแลกเปลี่ยนนั้น ในกรณีดังกล่าวจึงส่งผลในทางกฎหมายตัวเงินที่แตกต่างกัน ซึ่งผู้เขียนได้แยกพิจารณาใน 2 ลักษณะคือ

(1) กรณีเป็นตัวแลกเปลี่ยนแบบไม่มีสิทธิไล่เบี่ย

เป็นกรณีที่ธนาคาร ก. สลักหลังแบบ “ปราศจากการไล่เบี่ย” (Without Recourse)

ดังนั้น เมื่อผู้สลักหลังทำการสลักหลังแบบ “ปราศจากการไล่เบี่ย” (Without Recourse) จึงเป็นการสลักหลังที่ธนาคาร ก. ไม่ประสงค์จะผูกพันรับผิดตามมาตรา 900 ประกอบ มาตรา 914 โดยข้อความที่ว่า “ปราศจากการไล่เบี่ย” (Without Recourse) เป็นข้อความที่มีผล บังคับได้ตามมาตรา 915 (1)²⁶ เป็นการลบล้างความรับผิดซึ่งผู้สลักหลังตัวแลกเปลี่ยนสามารถ กำหนดลงไปและมีผลตามตัวแลกเปลี่ยนได้

ดังนั้น หากธนาคารผู้สลักหลังโอนขายลดตัวแลกเปลี่ยนทำการสลักหลังในลักษณะ “ปราศจากการไล่เบี่ย” (Without Recourse) ธนาคารก็ไม่ต้องรับผิดตามมูลหนี้ตัวแลกเปลี่ยนดังกล่าว

(2) กรณีเป็นตัวแลกเปลี่ยนแบบมีสิทธิไล่เบี่ย

เป็นกรณีที่ธนาคาร ก. สลักหลังแบบ “ไล่เบี่ยได้” (With Recourse) ธนาคาร ก. มิได้ กำหนดข้อกำหนดอันเป็นการลบล้างความรับผิดซึ่งผู้สลักหลังตัวแลกเปลี่ยนมีต่อผู้ทรง ตามมาตรา 915(1)

โดยทั่วไปแล้ว ตัวแลกเปลี่ยนที่ใช้ในธนาคารพาณิชย์มักจะมีแบบพิมพ์ที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ ง่ายต่อการนำมาใช้ประโยชน์และเพื่อจะได้ไม่เกิดปัญหาว่ารายการตามตัวแลกเปลี่ยนนั้นไม่ครบถ้วน

²⁶ มาตรา 915 “ผู้ส่งจ่ายตัวแลกเปลี่ยนและผู้สลักหลังคนใด ๆ ก็ดี จะจดข้อกำหนดซึ่งจะ กล่าวต่อไปนี้ลงไว้ชัดแจ้งในตัวนั้นก็ได้ คือ

(1) ข้อกำหนดลบล้างหรือจำกัดความรับผิดของตนเองต่อผู้ทรงตัวเงิน

(2) ข้อกำหนดยอมลดละให้แก่ผู้ทรงตัวเงินซึ่งหน้าที่ทั้งหลายอันผู้ทรงจะพึงต้องมีแก่ ตนเองบางอย่างหรือทั้งหมด”

ซึ่งในกรณีรายการที่เกี่ยวข้องกับการสลักหลังนั้นจะจัดทำไว้ให้ผู้สลักหลังเลือกที่จะทำการสลักหลังในลักษณะใดก็ได้ ซึ่งได้จัดเตรียมไว้ในสองลักษณะ คือ "ไล่เบียด" (With Recourse) และ "ปราศจากการไล่เบียด" (Without Recourse)

ภาพตัวอย่างแบบพิมพ์ด้านหลังตั๋วแลกเงิน

รายการสลักหลัง Endorsements			
วันที่ Date	สลักหลังให้ Endorsed To	ลงลายมือชื่อผู้สลักหลัง Signature of Endorsed	
		มีหนี้ไล่เบียด With Recourse	ปราศจากการไล่เบียด Without Recourse

ในกรณีที่ผู้สลักหลังทำการสลักหลังแบบ "ไล่เบียด" (With Recourse) จึงเป็นการสลักหลังทั่วไปที่ผู้สลักหลังต้องผูกพันรับผิดชอบตั๋วแลกเงินนั้นในฐานะผู้สลักหลังซึ่งต้องรับผิดชอบมาตรา 900 ประกอบมาตรา 914

ดังนั้น หากธนาคาร ก. ผู้สลักหลังโอนขายลดตั๋วแลกเงินทำการสลักหลังในลักษณะ "ไล่เบียด" (With Recourse) ธนาคารก็ต้องรับผิดชอบมูลหนี้ตั๋วแลกเงินดังกล่าว

1.2.2 กรณีธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับรองหรืออวัลตั๋วแลกเงิน

ตามที่ได้แยกพิจารณาผลทางกฎหมายของตั๋วแลกเงินอันเนื่องมาจากลักษณะการได้ตั๋วแลกเงินจากการรับซื้อหรือรับโอนตั๋วแลกเงินในฐานะที่ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ทรงตัว จากการได้ตั๋วแลกเงินมาโดยธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ให้กู้ยืมและผู้กู้ยืมออกตั๋วแลกเงินให้แก่ธนาคารพาณิชย์ในฐานะที่ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้รับเงินตามตั๋วแลกเงิน และจากการที่ธนาคารพาณิชย์โอนตั๋วต่อไปให้แก่ผู้รับโอนในฐานะที่ธนาคารเป็นผู้ขายและผู้สลักหลัง จะเห็นได้ว่าทั้งสามลักษณะดังกล่าวนี้

ธนาคารพาณิชย์เป็นผู้ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวแลกเปลี่ยนในฐานะที่เป็นผู้ทรงตัวตัวแลกเปลี่ยนและในฐานะที่เป็นผู้สลักหลังตัวแลกเปลี่ยน แต่นอกจากลักษณะที่ธนาคารพาณิชย์จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับตัวแลกเปลี่ยนในลักษณะดังกล่าวแล้วธนาคารพาณิชย์ยังใช้ประโยชน์จากตัวแลกเปลี่ยนในอีกหลายลักษณะแต่เป็นไปในลักษณะที่เป็นผู้รับผิดชอบหรือการเพิ่มมูลค่าหรือความน่าเชื่อถือในตัวแลกเปลี่ยนนั้น โดยการรับอวัล(ประกัน) หรือการรับรองตัวแลกเปลี่ยน แต่ปรกติแล้วธนาคารพาณิชย์มักหลีกเลี่ยงการเข้าเป็นผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยน โดยธนาคารพาณิชย์มักจะรับเป็นผู้อวัลตัวแลกเปลี่ยนมากกว่าการรับรองตัวแลกเปลี่ยน ทั้งนี้เนื่องจากการรับรองตัวแลกเปลี่ยนนั้น จะทำให้ความรับผิดชอบของธนาคารพาณิชย์ที่มีต่อผู้ทรงตัวแลกเปลี่ยนมีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้นกว่าความรับผิดชอบในฐานะผู้รับอวัล ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในบทนี้ และความรับผิดชอบในฐานะผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยนที่มากยิ่งขึ้นกว่าความรับผิดชอบในฐานะผู้รับอวัลของธนาคารพาณิชย์นั้น ส่งผลถึงการประกอบกิจการของธนาคารพาณิชย์เกี่ยวกับการเงินสำรองและสินทรัพย์เสี่ยง ที่ก่อให้เกิดภาวะและต้นทุนของธนาคารพาณิชย์ที่เพิ่มสูงขึ้นด้วย แต่มีกรณีที่ธนาคารพาณิชย์ให้การรับรองตัวแลกเปลี่ยนอยู่เหมือนกันแต่น้อย และธนาคารพาณิชย์ต้องป้องกันความเสี่ยงโดยลูกค้าที่ของให้ธนาคารพาณิชย์ให้การรับรองนั้น อาจต้องมีหลักทรัพย์ที่เป็นมั่นคงและเป็นจำนวนที่มากเพียงพอที่ธนาคารพาณิชย์จะรับความเสี่ยงจากการรับรองตัวแลกเปลี่ยนให้แก่ลูกค้าได้

ตัวอย่าง บริษัท A ออกตัวแลกเปลี่ยนฉบับหนึ่งสั่งให้ธนาคาร ก. จ่ายเงินให้แก่บริษัท ข. จำนวน 10 ล้านบาท มีกำหนดใช้เงินภายใน 90 วันนับแต่วันออกตัว โดยธนาคาร ก. ได้ทำการรับรองตัวแลกเปลี่ยนตามที่บริษัท A ได้ร้องขอให้ธนาคาร ก. รับรองตัวแลกเปลี่ยน โดยธนาคารเรียกเก็บค่าธรรมเนียมเป็นเงินจำนวนหนึ่ง เมื่อตัวแลกเปลี่ยนถึงกำหนดใช้เงิน ธนาคาร ก. จะต้องผูกพันรับผิดชอบใช้เงินตามตัวแลกเปลี่ยน ดังนี้

จากตัวอย่างดังกล่าว ธนาคาร ก. เข้าผูกพันตนเป็นผู้จ่ายและผู้รับรองตามตัวแลกเปลี่ยน ดังนั้น จึงต้องพิจารณาถึงความรับผิดชอบของธนาคาร ก. ในฐานะผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยน

ก. ธนาคารพาณิชย์ผูกพันในฐานะผู้รับรอง

โดยทั่วไปแล้วธนาคารพาณิชย์จะไม่ค่อยยอมเข้าผูกพันในฐานะผู้รับรองตัวแลกเปลี่ยนตามเหตุผลที่อธิบายไว้ข้างต้นแล้ว การที่ธนาคารพาณิชย์เข้าผูกพันตนรับผิดชอบในฐานะผู้รับรองตัวนั้นจะทำให้ธนาคารพาณิชย์มีฐานะและความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นจากเดิมที่ธนาคารพาณิชย์มีฐานะเพียงแต่เป็นผู้จ่ายเงินตามตัวแลกเปลี่ยนซึ่งไม่ถือว่าเป็นคู่สัญญาตามตัวเงิน เพราะมิได้ลงลายมือชื่อผูกพันรับผิดชอบตามตัวแลกเปลี่ยน แต่หากธนาคารพาณิชย์ผู้จ่ายลงลายมือชื่อเข้าผูกพันในฐานะผู้รับรองจะทำ

ให้ธนาคารพาณิชย์ต้องรับผิดชอบในฐานะของผู้รับรองซึ่งต้องรับผิดชอบตามคำรับรองที่ได้ให้ไว้ตามป.พ.พ. มาตรา 937

มาตรา 937 “ผู้จ่ายได้ทำการรับรองตัวแลกเงินแล้วย่อมต้องผูกพันในอันจะจ่ายเงินจำนวนที่รับรองตามเนื้อความแห่งคำรับรองของตน”

ความรับผิดชอบในฐานะผู้รับรองดังกล่าวนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเป็นรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ขั้นต้น (Primary Debtor) หรือ การรับผิดชอบโดยเด็ดขาด (Absolute) ซึ่งความรับผิดชอบในลักษณะดังกล่าวมีความรับผิดชอบที่ต่างจากลักษณะความรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ขั้นสอง (Secondary Debtor) ซึ่งหมายถึง ลูกหนี้ตามตัวแลกเงินที่ต้องรับผิดชอบในลักษณะของการรับผิดชอบที่มีเงื่อนไข (Conditional) ซึ่งได้แก่ ผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลัง²⁷ โดยผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังจะรับผิดชอบในลักษณะที่เป็นผู้ที่ให้สัญญาว่า หากผู้ทรงนำตัวเงินไปยื่นให้ผู้จ่ายรับรอง ผู้จ่ายก็จะทำการรับรองให้ หรือเมื่อตัวดังกล่าวถึงกำหนดชำระแล้วผู้ทรงนำไปยื่นให้ผู้จ่ายใช้เงินก็จะมีผู้ใช้เงิน หากถูกปฏิเสธการรับรอง หรือปฏิเสธการจ่ายเงิน ผู้สั่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะเป็นผู้ใช้เงินตามตัวเงินนั่นเอง โดยอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าผู้ทรงได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว ซึ่งลักษณะความรับผิดชอบที่มีเงื่อนไข (Conditional) ดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติมาตรา 914

²⁷ ผู้สั่งจ่ายและผู้สลักหลังในที่นี้หมายถึงทั้งผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงินและเช็ค แต่ในกรณีของผู้ออกตัวสัญญาใช้เงินนั้นต้องรับผิดชอบตามคำสัญญาซึ่งเป็นลักษณะของการรับผิดชอบโดยเด็ดขาด ส่วนผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินนั้นยังมีความเห็นที่แตกต่างกันอยู่ กล่าวคือ

ฝ่ายที่หนึ่งเห็นว่า ต้องรับผิดชอบในลักษณะเช่นเดียวกับผู้ออกตัวสัญญาใช้เงิน เพราะมาตรา 985 มิได้นำบทบัญญัติในเรื่องการหลุดพ้นความรับผิดชอบของผู้สลักหลังตัวแลกเงินมาใช้บังคับกับผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินด้วย ดังนั้น จึงไม่อาจหลุดพ้นความรับผิดชอบตามตัวสัญญาใช้เงินได้ (โปรดดูเพิ่มเติมใน เฉลิม ยงบุญเกิด, ตัวสัญญาใช้เงิน, พระนคร: สำนักพิมพ์รวมสาส์น, 2509, น.63)

ฝ่ายที่สองเห็นว่า แม้ว่า ป.พ.พ.มาตรา 985 มิได้นำบทบัญญัติในเรื่องการหลุดพ้นความรับผิดชอบของผู้สลักหลังตัวแลกเงินมาใช้บังคับกับผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินด้วย แต่สถานะของผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินก็มีลักษณะเช่นเดียวกับผู้สลักหลังตัวเงินประเภทอื่น ทั้งนี้เป็นไปตามป.พ.พ.มาตรา 919 ดังนั้น ผู้สลักหลังตัวสัญญาใช้เงินจึงอยู่ภายใต้บทบัญญัติมาตรา 914 ด้วย (โปรดดูเพิ่มเติมใน อัมพร ณ ตะกั่วทุ่ง, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงิน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2545), น. 92 – 93.

มาตรา 914 “บุคคลผู้ส่งจ่ายหรือสลักหลังตั๋วแลกเงินยอมเป็นอันสัญญาว่า เมื่อตัวนั้นได้นำยื่นโดยชอบแล้วจะมีผู้รับรองและใช้เงินตามเนื้อความแห่งตั๋ว ถ้าและตั๋วแลกเงินนั้นเขาไม่เชื่อถือโดยไม่ยอมรับรองก็ดี หรือไม่ยอมจ่ายเงินก็ดี ผู้ส่งจ่ายหรือผู้สลักหลังก็จะใช้เงินแก่ผู้ทรง หรือแก่ผู้สลักหลังคนหลังซึ่งต้องถูกบังคับให้ใช้เงินตามตัวนั้น ถ้าหากว่าได้ทำถูกต้องตามวิธีการในข้อไม่รับรองหรือไม่จ่ายเงินนั้นแล้ว”

ดังนั้น หากธนาคารลงลายมือชื่อรับรองตั๋วแลกเงินธนาคารจะต้องผูกพันในลักษณะของลูกหนี้ขั้นต้น (Primary Debtor) หรือการรับผิดโดยเด็ดขาด (Absolute) ซึ่งกฎหมายกำหนดลักษณะความรับผิดไว้หลายประการ กล่าวคือ

1. หากผู้รับรองไม่ใช้เงินตามตั๋วแลกเงินและผู้ทรงไล่เบี้ยเอมาจากคู่สัญญาอื่นตามตั๋วแลกเงิน คู่สัญญาซึ่งใช้เงินไปยอมมีสิทธิเรียกให้ผู้รับรองรับผิดได้
2. ความรับผิดของผู้รับรองไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 937 กล่าวคือ ไม่ตกอยู่ภายใต้วิธีการตามตัวเงิน แมผู้ทรงจะไม่ทำคำคัดค้านและคืนสิทธิไล่เบี้ยคู่สัญญาอื่นตามตั๋วแลกเงินแต่ก็ไม่คืนสิทธิที่มีต่อผู้รับรองตามมาตรา 973 วรรคสอง ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “...อนึ่งถ้าไม่ยื่นตั๋วแลกเงินเพื่อให้เขารับรองภายในเวลาจำกัดตั้งผู้ส่งจ่ายได้กำหนดไว้ ท่านว่าผู้ทรงยอมเสียสิทธิที่จะไล่เบี้ยทั้งเพื่อการที่เขาไม่ใช้เงินและเพื่อการที่เขาไม่รับรอง...”
3. อายุความในการใช้สิทธิเรียกร้องให้ผู้รับรองรับผิดมีระยะเวลานานกว่าอายุความฟ้องลูกหนี้อื่นตามตั๋วแลกเงินโดยมีอายุความ 3 ปี ตามมาตรา 1001²⁸ ซึ่งถ้าเป็นกรณีผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่ายมีอายุความหนึ่งปี ตามมาตรา 1002²⁹ และถ้าเป็นกรณีผู้สลักหลังตัวเงินทั้งหลายฟ้องไล่เบี้ยกันเองและไล่เบี้ยผู้ส่งจ่ายมีอายุความเพียงหกเดือน ตามมาตรา 1003³⁰

²⁸ มาตรา 1001 “ในคดีฟ้องผู้รับรองตั๋วแลกเงินก็ดี ผู้ออกตั๋วสัญญาใช้เงินก็ดี ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาสามปีนับแต่วันตัวนั้นๆ ถึงกำหนดใช้เงิน”

²⁹ มาตรา 1002 “ในคดีที่ผู้ทรงตัวเงินฟ้องผู้สลักหลังและผู้ส่งจ่าย ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาปีหนึ่งนับแต่วันที่ได้ลงในคำคัดค้านซึ่งได้ทำขึ้นภายในเวลาอันถูกต้องตามกำหนด หรือนับแต่วันตัวเงินถึงกำหนด ในกรณีที่มีข้อกำหนดไว้ว่า “ไม่จำเป็นต้องมีคำคัดค้าน”

³⁰ มาตรา 1003 “ในคดีผู้สลักหลังทั้งหลายฟ้องไล่เบี้ยกันเองและไล่เบี้ยแก่ผู้ส่งจ่ายแห่งตัวเงิน ท่านห้ามมิให้ฟ้องคดีเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันที่ผู้สลักหลังเข้าถือเอาตัวเงินและใช้เงินหรือนับแต่วันที่ผู้สลักหลังนั้นเองถูกฟ้อง”

ตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น เมื่อธนาคารพาณิชย์พิจารณาถึงผลในทางกฎหมายแล้ว ธนาคารพาณิชย์จึงมักจะปฏิเสธไม่รับรองตัวแลกเงิน แต่อย่างไรก็ตามเหตุที่ธนาคารทำการรับรองตัวแลกเงิน ก็เนื่องมาจากข้อตกลงที่มีอยู่กับผู้ส่งจ่ายซึ่งมักจะมีข้อตกลงไว้กับธนาคารพาณิชย์ผู้จ่ายว่าหากเงินในบัญชีของผู้ส่งจ่ายมีพอจ่ายธนาคารจะต้องรับรองตัวแลกเงิน ทั้งนี้เพราะหากผู้ทรงนำตัวมายื่นให้ธนาคารผู้จ่ายรับรอง แต่ธนาคารผู้จ่ายปฏิเสธการรับรอง กรณีเช่นนี้ผู้ทรงก็สามารถใช้สิทธิไล่เบี่ยได้เพราะถือเป็นกรณีที่ตัวแลกเงินขาดความเชื่อถือเพราะถูกปฏิเสธการรับรองตามมาตรา 959(ข)(1)

มาตรา 959 "ผู้ทรงตัวแลกเงินจะใช้สิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บรรดาผู้สละหลักหลัง ผู้ส่งจ่าย และบุคคลอื่น ๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบตามตัวเงินนั้นก็ได้อีกคือ

(ก) ไล่เบี่ยได้เมื่อตัวเงินถึงกำหนดในกรณีไม่ใช้เงิน

(ข) ไล่เบี่ยได้แม้ทั้งตัวเงินยังไม่ถึงกำหนดในกรณีดังจะกล่าวต่อไปนี้ คือ

(1) ถ้าเขาออกปิดไม่รับรองตัวเงิน

(2) ถ้าผู้จ่ายหากจะได้รับการรับรองหรือไม่ก็ตาม ตกเป็นคนล้มละลาย หรือได้งดเว้นการใช้หนี้ แม้การงดเว้นใช้นั้นจะมีได้มีคำพิพากษาเป็นหลักฐานก็ตาม หรือถ้าผู้จ่ายถูกยึดทรัพย์และการยึดทรัพย์นั้นไร้ผล

(3) ถ้าผู้ส่งจ่ายตัวเงินชนิดไม่จำเป็นต้องให้ผู้รับรองนั้นตกเป็นคนล้มละลาย"

ดังนั้น หากธนาคารพาณิชย์มีการตกลงกับลูกค้า(ผู้ส่งจ่าย)ว่าจะรับรองตัวแลกเงิน หากผู้รับเงินนำตัวแลกเงินมายื่นให้รับรองแล้วธนาคารพาณิชย์ปฏิเสธการรับรอง ธนาคารพาณิชย์ก็จะต้องรับผิดชอบสัญญาหรือข้อตกลงที่มีกับผู้ส่งจ่ายหากมีการตกลงไว้

วิธีการรับรองตัวแลกเงิน

การรับรองตัวแลกเงินของธนาคารพาณิชย์ให้แก่ผู้ส่งจ่ายนั้น สามารถทำได้โดยการเขียนลงไว้ในด้านหน้าตัวแลกเงินเป็นถ้อยคำสำนวนว่า "รับรองแล้ว" หรือข้อความอย่างอื่นทำนองเช่นเดียวกันนั้น และลงลายมือชื่อของผู้จ่าย หรือจะทำเพียงลายมือชื่อของผู้จ่ายลงไว้ในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงินเพียงอย่างเดียวก็ถือว่าเป็นคำรับรองแล้วตามมาตรา 931

มาตรา 931 "การรับรองนั้นพึงกระทำด้วยเขียนลงไว้ในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงินเป็นถ้อยคำสำนวนว่า "รับรองแล้ว" หรือข้อความอย่างอื่นทำนองเช่นเดียวกันนั้น และลงลายมือชื่อของผู้จ่าย อนึ่งแต่เพียงลายมือชื่อของผู้จ่ายลงไว้ในด้านหน้าแห่งตัวแลกเงินท่านก็จัดว่าเป็นคำรับรองแล้ว"

ประเภทของการรับรองตัวแลกเงิน

การรับรองตัวแลกเงินสามารถทำได้ในสองลักษณะ คือ

(1) การรับรองตลอดไป (General Acceptance) คือ ยอมตกลงโดยไม่แก่หรือแย้งคำสั่งของผู้สั่งจ่ายแต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย

(2) การรับรองเบี่ยงบ่าย (Qualified Acceptance) คือ การรับรองที่มีการเปลี่ยนแปลงเนื้อความและส่งผลทำให้ผลตามตัวแลกเงินนั้นแตกต่างไปจากที่เขียนสั่งไว้ คือ รับรองอย่างมีเงื่อนไข หรือรับรองแต่เพียงบางส่วนตามมาตรา 935³¹

กล่าวโดยสรุป การที่ธนาคารพาณิชย์จะเข้ารับรองตัวหรือไม่นั้นส่งผลต่อตัวเงินและคู่สัญญาตามตัวแลกเงิน โดยเฉพาะส่งผลต่อความรับผิดชอบของธนาคารพาณิชย์ที่ยอมเข้าผูกพันในฐานะผู้รับรองตัวแลกเงิน ทั้งนี้เพราะการผูกพันรับผิดชอบในฐานะผู้รับรองตัวแลกเงินนั้นจะต้องรับผิดชอบตามคำรับรองที่ได้ให้ไว้ตามมาตรา 937 ซึ่งความรับผิดชอบในลักษณะดังกล่าวถือเป็นการรับผิดชอบอย่างลูกหนี้ชั้นต้น (Primary Debtor) หรือ การรับผิดชอบโดยเด็ดขาด (Absolute) ดังนั้น หากไม่มีข้อตกลงไว้เป็นกรณีพิเศษในสัญญาระหว่างธนาคารพาณิชย์กับผู้สั่งจ่าย ธนาคารพาณิชย์ก็จะปฏิเสธการรับรองไว้ก่อน ทั้งนี้เพื่อที่ธนาคารพาณิชย์จะได้ไม่ต้องผูกพันในลักษณะของลูกหนี้ชั้นต้น (Primary Debtor) หรือการรับผิดชอบโดยเด็ดขาด (Absolute) นั้นเอง ดังนั้น การที่จะผู้สั่งจ่ายตัวแลกเงินร้องขอให้ธนาคารพาณิชย์รับรองตัวแลกเงินเพื่อทำให้ตัวแลกเงินนั้นน่าเชื่อถือ ในแง่ของทางปฏิบัติอาจเป็นไปได้ยาก จึงมักจะเป็นกรณีที่ให้ธนาคารอวัลตัวแลกเงินแทน ซึ่งกรณีเช่นนี้ก็ถือว่าเป็นการสร้างที่น่าเชื่อถือได้ในระดับหนึ่งซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ทั้งนี้เพราะธนาคารพาณิชย์เป็นสถาบันการเงินซึ่งมีความน่าเชื่อถือและมีความสามารถชำระหนี้ได้ดีกว่าผู้สั่งจ่าย

³¹ มาตรา 935 “อันการรับรองนั้นย่อมมีได้สองสถาน คือรับรองตลอดไป หรือรับรองเบี่ยงบ่าย

การรับรองตลอดไป คือยอมตกลงโดยไม่แก่หรือแย้งคำสั่งของผู้สั่งจ่ายแต่อย่างหนึ่งอย่างใดเลย

ส่วนการรับรองเบี่ยงบ่ายนั้น กล่าวเป็นเนื้อความทำผลแห่งตัวเงินให้แยกไปจากที่เขียนสั่งไว้

กล่าวโดยเฉพาะก็คือว่า ถ้าคำรับรองมีเงื่อนไขก็ดี หรือรับรองแต่เพียงบางส่วนก็ดี ท่านว่าเป็นรับรองเบี่ยงบ่าย”

จะเห็นว่าตัวแลกเปลี่ยนที่ใช้ในการระดมเงินผ่านธนาคารพาณิชย์นั้น นอกจากการที่ธนาคารพาณิชย์จะให้การรับรองตัวแลกเปลี่ยนให้แก่ผู้ระดมเงินแล้ว ธนาคารพาณิชย์ยังอาจรับอาวัลตัวแลกเปลี่ยนที่ใช้ในการระดมเงินด้วย

ตัวอย่าง บริษัท A ออกตัวแลกเปลี่ยนฉบับหนึ่งสั่งให้ตนเองจ่ายเงินให้แก่ บริษัท ข. จำนวน 10 ล้านบาท มีกำหนดใช้เงินภายใน 90 วัน นับแต่วันออกตัว โดยธนาคาร ก. ได้เข้ารับอาวัล ตามที่บริษัท A ร้องขอให้ธนาคาร ก. อาวัล โดยธนาคาร ก. เรียกเก็บค่าธรรมเนียมจากการรับอาวัล เช่นนี้เมื่อตัวแลกเปลี่ยนถึงกำหนดใช้เงิน ดังนี้ ธนาคาร ก. จะต้องผูกพันรับผิดชอบใช้เงินตามตัวแลกเปลี่ยนให้แก่ บริษัท ข. หรือไม่ อย่างไร

จากตัวอย่างดังกล่าว ธนาคาร ก. เข้าผูกพันตนเป็นผู้รับอาวัลตามตัวแลกเปลี่ยน ดังนั้นจึงต้องพิจารณาถึงความรับผิดชอบของ ธนาคาร ก. ในฐานะผู้อาวัล ดังนี้

ความหมายและการเข้าอาวัล

“อาวัล” คือ การสร้างหลักประกันตามตัวเงินหากเปรียบเทียบเรื่องการสร้างหลักประกันตามหนี้ที่เกิดจากสัญญาอื่น ๆ ก็คือ การค้ำประกันหนี้ที่เกิดตามตัวเงินนั่นเอง เพียงแต่เรียกลักษณะของการสร้างหลักประกันให้แก่เจ้าหนี้ตามตัวเงินไว้เป็นกรณีพิเศษว่า “อาวัล” แต่ลักษณะของการอาวัลตัวแลกเปลี่ยนก็มีได้มีลักษณะที่เหมือนกับสัญญาค้ำประกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 11 มาตรา 680³² แต่การสร้างหลักประกันตามมูลหนี้ตัวเงินมีบทบัญญัติเฉพาะไว้และมีลักษณะและผลทางกฎหมายที่แตกต่างกัน

มาตรา 938 “ตัวแลกเปลี่ยนจะมีผู้ค้ำประกันรับประกันการใช้เงินทั้งจำนวนหรือแต่บางส่วนก็ได้ ซึ่งท่านเรียกว่า “อาวัล”

อันอาวัลนั้นบุคคลภายนอกคนหนึ่งจะเป็นผู้รับหรือแม้คู่สัญญาแห่งตัวเงินนั้นฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะเป็นผู้รับก็ได้”

จากบทบัญญัติมาตรา 938 วรรคสอง บุคคลผู้รับอาวัลอาจเป็นบุคคลภายนอกคนหนึ่งใดคนหนึ่งหรือเป็นคู่สัญญาในตัวเงินนั้นอยู่แล้วก็ได้ ดังนั้น แม้จะเป็นผู้จ่ายซึ่งถือว่าเป็นบุคคลภายนอก เพราะเป็นผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการรับผิดชอบตัวแลกเปลี่ยน ทั้งนี้เพราะผู้จ่ายมิได้ลงลายมือชื่อใด ๆ ตามตัวแลกเปลี่ยน ผู้จ่ายก็มีสิทธิที่จะลงลายมือชื่อเข้าผูกพันในฐานะผู้รับอาวัลตามมาตรา 938 ได้

³² มาตรา 680 “อันว่าค้ำประกันนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลภายนอกคนหนึ่งเรียกว่าผู้ค้ำประกัน ผูกพันตนต่อเจ้าหนี้คนหนึ่งเพื่อชำระหนี้ในเมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้”

วิธีการและลักษณะของการเข้ารับอาวัล

การเข้ารับอาวัลตัวแลกเงินตามหลักกฎหมายตัวเงินนั้น ได้แบ่งลักษณะของการรับอาวัลไว้ 2 ลักษณะคือ

1. การอาวัลโดยผลของกฎหมาย

การอาวัลโดยผลของกฎหมาย เป็นการอาวัลที่มีได้เกิดจากเจตนาลงลายมือชื่อผูกพันรับผิดชอบตัวเงินแต่เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ลักษณะของการลงลายมือชื่อนั้นเป็นการอาวัลซึ่งบัญญัติไว้ในบทบัญญัติมาตรา 921³³ กล่าวคือ ในกรณีของตัวผู้ถือหนี้หากมีการการสลักหลังตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือ การสลักหลังดังกล่าวมีผลเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่าย

2. การอาวัลโดยการแสดงเจตนาลงลายมือชื่อรับอาวัล

การอาวัลโดยการแสดงเจตนาลงลายมือชื่อรับอาวัล เป็นการอาวัลตามมาตรา 939 มาตรา 939 “อันการรับอาวัลยอมทำให้กันด้วยเขียนลงในตัวเงินนั่นเอง หรือที่ไปประจำต่อ

ในการนี้พึงใช้ถ้อยคำสำนวนว่า “ใช้ได้เป็นอาวัล” หรือสำนวนอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น และลงลายมือชื่อผู้รับอาวัล

อนึ่งเพียงแต่ลงลายมือชื่อของผู้รับอาวัลในด้านหน้าแห่งตัวเงินท่านก็จัดว่าเป็นคำรับอาวัลแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่เปลี่ยนลายมือชื่อของผู้จ่ายหรือผู้สั่งจ่าย

ในคำรับอาวัลต้องระบุว่ารับประกันผู้ใด หากมิได้ระบุ ท่านให้ถือว่ารับประกันผู้สั่งจ่าย” จากบทบัญญัติมาตรา 939 ดังกล่าว ได้กำหนดวิธีการเข้ารับอาวัลในกรณีที่เจตนาเข้ารับอาวัลไว้ ดังนี้

(1) การรับอาวัลต้องทำด้วยการเขียนลงในตัวเงินหรือที่ไปประจำต่อ

(2) การรับอาวัลต้องมีเจตนาชัดเจนถ้อยคำสำนวนว่า “ใช้ได้เป็นอาวัล” หรือสำนวนอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น และลงลายมือชื่อผู้รับอาวัล

(3) หากมิได้ระบุว่ารับประกันให้แก่คู่สัญญาคนใดในตัวแลกเงินให้ถือว่ารับประกันผู้สั่งจ่าย

(4) หากไม่ระบุว่ารับประกันบางส่วนถือว่าผูกพันรับผิดชอบเป็นจำนวนเดียวกับบุคคลที่ตน

³³ มาตรา 921 “การสลักหลังตัวแลกเงินซึ่งสั่งให้ใช้เงินแก่ผู้ถือหนี้ยอมเป็นเพียงประกัน (อาวัล) สำหรับผู้สั่งจ่าย”

ประกัน

ดังนั้น หากธนาคาร ก. จะเข้าผูกพันในลักษณะของการรับอาวัลตามคำร้องขอของผู้สั่ง จากตามตัวอย่างข้างต้น ธนาคาร ก. ก็สามารถกระทำได้โดยการรับอาวัลนั้นต้องทำด้วยการเขียนลงในตั๋วแลกเงินหรือที่ใบประจำต่อ โดยจุดแข็งถ้อยคำสำนวนว่า “ใช้ได้เป็นอาวัล” หรือสำนวนอื่นใด ทำนองเดียวกันนั้น เช่น Aval หรือ Good as Aval และลงลายมือชื่อของธนาคาร ก. ผู้รับอาวัล โดยจะระบุว่าเป็นการอาวัลผู้สั่งจ่ายหรือไม่ก็ได้ เพราะตามกฎหมายหากมิได้ระบุว่าเป็นประกันให้แก่คู่ สัญญาคนใดในตั๋วแลกเงินก็จะมีผลเป็นการรับอาวัลให้แก่ผู้สั่งจ่าย และจะต้องระบุไว้ด้วยว่ารับประกันในจำนวนเท่าใดหากไม่ระบุไว้เป็นพิเศษว่ารับประกันบางส่วน ผู้รับอาวัลจะต้องผูกพันรับผิดชอบเป็นจำนวนเดียวกับบุคคลที่ตนรับอาวัลให้

ข้อสังเกต

การลงลายมือชื่อของผู้รับอาวัลด้านหลังตัวนั้น ผู้รับอาวัลต้องจุดแข็งถ้อยคำสำนวนว่า “ใช้ได้เป็นอาวัล” หรือสำนวนอื่นใดทำนองเดียวกันนั้นไว้ด้วย จะกระทำแต่เพียงลงลายมือชื่อผู้รับอาวัลนั้นไม่ได้ แต่หากลงลายมือชื่อของผู้รับอาวัลด้านหน้าตัว ผู้รับอาวัลไม่จำเป็นต้องจุดแข็งถ้อยคำสำนวนว่า “ใช้ได้เป็นอาวัล” หรือสำนวนอื่นใดทำนองเดียวกันนั้น เพียงแต่ลงลายมือชื่อผู้รับอาวัลก็ถือว่าการอาวัลนั้นถูกต้องและมีผลผูกพันแล้วตามมาตรา 939 วรรคสาม ที่ได้บัญญัติว่า “...อนึ่ง เพียงแต่ลงลายมือชื่อของผู้รับอาวัลในด้านหน้าแห่งตั๋วเงินท่านก็จัดว่าเป็นคำรับอาวัลแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่เป็นลายมือชื่อของผู้จ่ายหรือผู้สั่งจ่าย” ดังนั้น ในกรณีของธนาคารพาณิชย์ซึ่งเป็นผู้จ่าย จะทำการรับอาวัล จะต้องลงลายมือชื่อพร้อมจุดแข็งถ้อยคำสำนวนว่า “ใช้ได้เป็นอาวัล” หรือสำนวนอื่นใดทำนองเดียวกันนั้นไว้ด้วย เพราะหากลงลายมือชื่อไว้ด้านหน้าตัวเพียงอย่างเดียวการลงลายมือชื่อของผู้จ่ายนั้นจะทำให้เข้าใจเป็นอย่างอื่นได้ว่า การลงลายมือชื่อของผู้จ่ายนั้นเป็นการรับรองตั๋วแลกเงินตามบทบัญญัติมาตรา 931³⁴

ความรับผิดชอบของผู้รับอาวัล

เมื่อธนาคาร ก. แสดงเจตนาเข้าผูกพันตนรับผิดชอบในฐานะผู้รับอาวัลตามมาตรา 939 และมีได้จำกัดจำนวนที่ตนจะรับผิดชอบไว้ เช่นนี้ ธนาคาร ก. จะต้องผูกพันรับผิดชอบตามมาตรา 940

³⁴ มาตรา 931 “การรับรองนั้นพึงกระทำด้วยเขียนลงไว้ในด้านหน้าแห่งตั๋วแลกเงินเป็นถ้อยคำสำนวนว่า “รับรองแล้ว” หรือความอย่างอื่นทำนองเช่นเดียวกันนั้น และลงลายมือชื่อของผู้จ่าย อนึ่งแต่เพียงลายมือชื่อของผู้จ่ายลงไว้ในด้านหน้าแห่งตั๋วแลกเงินท่านก็จัดว่าเป็นคำรับรองแล้ว”

มาตรา 940 “ผู้รับอาวัลย่อมต้องผูกพันเป็นอย่างเดียวกันกับบุคคลซึ่งตนประกัน แม้ถึงว่า ความรับผิดใช้เงินอันผู้รับอาวัลได้ประกันอยู่นั้นจะตกเป็นใช้ไม่ได้ด้วยเหตุใดๆ นอกจากเพราะทำผิดแบบระเบียบ ท่านว่าข้อที่สัญญารับอาวัลนั้นก็ยังคงสมบูรณ์ เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินไปตามตัวแลกเงินแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันจะไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ กับทั้งบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบแทนตัวผู้นั้น”

ดังนั้น ธนาคาร ก. จะต้องผูกพันรับผิดเช่นเดียวกับบริษัท A ซึ่งเป็นผู้ส่งจ่าย ประการสำคัญ คือ ลักษณะความรับผิดในฐานะผู้รับอาวัลนั้น จะต้องรับผิดชอบแม้ว่าความรับผิดในการใช้เงินอันผู้รับอาวัลได้ประกันอยู่นั้นจะตกเป็นใช้ไม่ได้ด้วยเหตุใด ๆ นอกจากเพราะทำผิดแบบระเบียบ ท่านว่าข้อที่สัญญารับอาวัลนั้นก็ยังคงสมบูรณ์อยู่ เช่น แม้ว่าบริษัท A ผู้ส่งจ่ายจะไม่ต้องรับผิดเพราะกรรมการบริษัททำนอกขอบวัตถุประสงค์ของบริษัท แม้ว่าบริษัท A จะสามารถยกข้อต่อสู้ผู้ทรงได้ว่าไม่ต้องรับผิด กรณีเช่นนี้ ธนาคาร ก. ผู้รับอาวัลก็ต้องผูกพันรับผิดชอบ

สิทธิไล่เบี่ยของผู้รับอาวัล

เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินไปตามตัวแลกเงินแล้ว ผู้รับอาวัลย่อมมีสิทธิที่จะไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้รับอาวัลให้และมีสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบต่อผู้ของตนรับอาวัลให้ ตามมาตรา 940 วรรคสาม “...เมื่อผู้รับอาวัลได้ใช้เงินไปตามตัวแลกเงินแล้ว ย่อมได้สิทธิในอันจะไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้ กับทั้งบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบแทนตัวผู้นั้น” กล่าวคือ ไล่เบี่ยเอาแก่บุคคลซึ่งตนได้รับอาวัลให้ หมายถึง คู่สัญญาตามตัวแลกเงินซึ่งผู้รับอาวัลแสดงเจตนาอาวัลหรือประกันให้ ตัวอย่างเช่น บริษัท A ออกตัวแลกเงินสั่งธนาคาร ก. จ่ายเงินแก่บริษัท ข ต่อมาบริษัท ข สลักหลังให้แก่บริษัท C โดยตัวแลกเงินดังกล่าวมีธนาคาร ก. ผู้จ่ายทำการรับอาวัลให้แก่บริษัท ข เช่นนี้ หากธนาคาร ก. จ่ายเงินตามตัวในฐานะผู้รับอาวัลให้แก่บริษัท C ไป ธนาคาร ก. ก็มีสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บริษัท ข ในฐานะที่เป็นบุคคลซึ่งตนรับอาวัลให้

สิทธิไล่เบี่ยเอาจากบุคคลซึ่งต้องรับผิดชอบต่อผู้ของตนรับอาวัลให้ หมายถึง คู่สัญญาตามตัวแลกเงินที่ต้องรับผิดชอบต่อผู้รับอาวัลให้ ซึ่งตามมาตรา 940 วรรคสามใช้ถ้อยคำว่า “...กับทั้งบุคคลทั้งหลายผู้รับผิดชอบแทนตัวผู้นั้น” ซึ่งหมายถึง ผู้ที่รับผิดชอบต่อตัวผู้นั้น ซึ่งคำว่าผู้นั้นในที่นี้หมายถึงบุคคลซึ่งตนได้ประกันไว้นั่นเอง ตัวอย่างเช่น บริษัท A ออกตัวแลกเงินสั่งธนาคาร ก. จ่ายเงินแก่บริษัท ข. ต่อมาบริษัท ข. สลักหลังให้แก่บริษัท C โดยตัวแลกเงินดังกล่าวมีธนาคาร ก. ผู้จ่ายทำการรับอาวัลให้แก่บริษัท ข. เช่นนี้ หากธนาคาร ก. จ่ายเงินตามตัวในฐานะผู้รับอาวัลไป ธนาคาร ก. ก็มีสิทธิไล่เบี่ยเอาแก่บริษัท ข. ในฐานะที่บุคคลซึ่งตนรับอาวัลให้ และไล่เบี่ยบริษัท A ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อบริษัท ข.